

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΑΘΗΝΩΝ

Ν.Ο.Π.Ε

ΝΟΜΙΚΟ ΤΜΗΜΑ

«ΕΝΟΠΛΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ – ΣΥΝΤΑΓΜΑ»

Ον/μο : Παπαγιάννης Γεώργιος
Αρ. Μητρ. : 1340200300838
Μάθημα : Συνταγματικό Δίκαιο
Διδ. Καθ. : Ανδρέας Δημητρόπουλος

2004

Περιεχόμενα

- ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
1. Ένοπλες δυνάμεις – έννοια	3
2. Αναφορές του Συντάγματος στις Ένοπλες Δυνάμεις	4
3. Στρατιωτικός όρκος	6
- ΚΥΡΙΟ ΜΕΡΟΣ	
1. ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ	7
Α. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας	8
Β. Η Κυβέρνηση	8
2. ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΚΑΙ ΕΝΔΙΑΜΕΣΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΓΚΗΣ	10
Α. Η Κατάσταση πολιορκίας	10
Β. Ενδιάμεσες Καταστάσεις Ανάγκης	11
3. Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ	12
4. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ & ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ- ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ	14
Α. Στρατιωτική Θητεία – Σύνταγμα	15
- Αρχή Καθολικότητας	15
- Αρχή Ισότητας	16
Β. Εναλλακτικές Λύσεις – Αντιρρησίες Συνείδησης	17
- Επαγγελματικός Στρατός	18
5. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ – ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ	19
Α. Οι περιορισμοί των δικαιωμάτων των στρατιωτικών	19
Β. Η στρατιωτική πειθαρχία	21
Γ. Η κομματική ουδετερότητα των στρατιωτικών	22
6. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ	24
- ΕΠΙΛΟΓΟΣ	25
- ΠΙΝΑΚΑΣ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΣ	26
- ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	27
- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	51

Εισαγωγή

1. Ένοπλες δυνάμεις – έννοια

Ως ένοπλες δυνάμεις χαρακτηρίζεται το οργανωμένο σύνολο των χερσαίων , ναυτικών και αεροπορικών δυνάμεων ενός κράτους¹. Απαιτείται κατάλληλη οργάνωση , που με τη σειρά της προϋποθέτει θεσμούς , ικανούς να ενεργοποιηθούν όταν οι περιστάσεις το απαιτήσουν . Επίσης η ισχύς των ενόπλων δυνάμεων , με τα τεχνολογικά μέσα που διαθέτουν και τον υψηλό βαθμό οργάνωσης , τις καθιστά το δυναμικότερο έρεισμα της κρατικής εξουσίας² .

Όμως οι ένοπλες δυνάμεις έχουν διευρυμένο ρόλο στις σύγχρονες δημοκρατικές κοινωνίες . Παράλληλα προς την πρωταρχική αποστολή τους , που εξακολουθεί να είναι η προστασία της εδαφικής ακεραιότητας και της ανεξαρτησίας της χώρας , οι ένοπλες δυνάμεις εξελίσσονται σε σημαντικότερα παράγοντα και της οικονομικής της ζωής : μακριά από το να επηρεάζουν μόνο «παθητικά» τα οικονομικά μεγέθη , απορροφώντας όπως και άλλοτε τεράστιους πόρους , που θα μπορούσαν να διαθέτουν σε άλλους ζωτικούς τομείς , σήμερα διαδραματίζουν ολοένα και «ενεργότερο» οικονομικό ρόλο , συμβάλλοντας άμεσα ή έμμεσα στην διαμόρφωση του εθνικού εισοδήματος³ .

¹Βλ. Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα , 1996 , Ένοπλες Δυνάμεις σελ. 217

^{2,3}Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , Ι. Η Αρχή του πολιτικού ελέγχου , 1987 , σσ. 11 – 13 . – Άμεσα εκτελώντας οι ίδιες αναπτυξιακά έργα . – Έμμεσα , απορροφώντας την παραγωγή και προκαλώντας την ίδρυση και ανάπτυξη σημαντικότερων βιομηχανικών μονάδων και κλάδων , η τεχνολογία των οποίων χρησιμεύει σε πολλές περιπτώσεις ως πρότυπο σε άλλους τομείς της παραγωγικής δραστηριότητας .

2. Αναφορές του Συντάγματος στις Ένοπλες Δυνάμεις

Οι ένοπλες δυνάμεις αναφέρονται στο Σύνταγμα με τις διατάξεις αρκετών άρθρων του και συγκεκριμένα , το άρθρο 45β' του ισχύοντος Συντάγματος παρέχει το έρεισμα για την ρύθμιση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων όσων σταδιοδρομούν στις ένοπλες δυνάμεις , δηλαδή των στρατιωτικών υπαλλήλων και το άρθρο 4§6 είναι το θεμέλιο της στρατιωτικής θητείας⁴ . Ακόμη , σύμφωνα με το άρθρο 25§4 του Συντάγματος η στρατιωτική θητεία είναι χρέος της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης την οποία το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες⁵ .

Όμως το άρθρο 4§6 δεν περιορίζεται στα ζητήματα στρατολογικών υποχρεώσεων . Η διάταξη αυτή διαγράφει έμμεσα , αλλά με σαφήνεια , τα συνταγματικά όρια της αποστολής των ενόπλων δυνάμεων , σε αρμονία προς το δημοκρατικό χαρακτήρα του πολιτεύματος και σε συνδυασμό με το άρθρο 2§2Σ. . Αποστολή των ενόπλων δυνάμεων είναι κυρίως η υπεράσπιση της εδαφικής ακεραιότητας και εθνικής ανεξαρτησίας της χώρας απέναντι σε εξωτερικούς κινδύνους και όχι τόσο η ενασχόληση με καθήκοντα αναγόμενα στην εξωτερική πολιτική⁶ .

Επίσης το άρθρο 45α' καθιερώνει αρχηγό των ενόπλων δυνάμεων τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και απονέμει την αρμοδιότητά της διοίκησής τους στην κυβέρνηση .

Άλλες αναφορές του Συντάγματος στις ένοπλες δυνάμεις εντοπίζονται στα άρθρα⁷ : 29§3α (κομματική ουδετερότητα των

⁴Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , Π. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των στρατιωτικών , 1992 , σελ.18 .

Άρθρο 45Σ.: Ο Πρόεδρος ης Δημοκρατίας είναι αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων της Χώρας , που τη διοίκησή τους ασκεί η κυβέρνηση , όπως νόμος ορίζει . Απονέμει επίσης τους βαθμούς σε όσους υπηρετούν σ' αυτές , όπως νόμος ορίζει .

Άρθρο 4§6Σ.: Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας , σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων .

⁵ Άρθρο 25§4Σ.: Το Κράτος δικαιούται να αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης .

⁶ Βλ. Κ. Χ. Χρυσόγονος , Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα , 2002 , σσ. 151-152 .

Άρθρο 2§2Σ.: Η Ελλάδα , ακολουθώντας τους γενικά αναγνωρισμένους κανόνες του διεθνούς δικαίου , επιδιώκει την εμπέδωση της ειρήνης , της δικαιοσύνης , καθώς και την ανάπτυξη των φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των κρατών .

⁷ Άρθρο 29§3αΣ.: Απαγορεύονται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος στους δικαστικούς λειτουργούς και σε όσους υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις .

Άρθρο 56§§1,3γ',4Σ.: Έμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί , άλλοι υπάλληλοι του Δημοσίου , υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας , ... δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές , αν δεν παραιτηθούν πριν από την ανακήρυξή τους ως υποψηφίων . Η παραίτηση συντελείται με μόνη τη γραπτή υποβολή της . Αποκλείεται η επάνοδος στην ενεργό υπηρεσία των στρατιωτικών που παραιτούνται , Δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι , ούτε να εκλεγούν βουλευτές σε όποια εκλογική περιφέρεια υπηρέτησαν ή σε όποια εκλογική περιφέρεια εκτεινόταν η τοπική αρμοδιότητά τους μέσα στους τελευταίους δεκαοκτώ μήνες της τετραετούς βουλευτικής περιόδου: γ) Οι ανώτεροι και ανώτατοι αξιωματικοί των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας , Πολιτικοί υπάλληλοι και στρατιωτικοί γενικά , που έχουν

στρατιωτικών) , 56§§1,3γ',4 (προβλήματα εκλογιμότητας των στρατιωτικών) , 96§§4,5 (δυννητική υπαγωγή στη δικαιοδοσία των στρατιωτικών δικαστηρίων) , 82§1 (περί γενικής πολιτικής της χώρας) , 5§2 , 5Α§1β' , 6§3 , 7§3β' , 13§4 , 14§3γ' , 18§3 , 19§1 , 22§4β' (επιστράτευση) , 120§4 .

κατά το νόμο αναλάβει υποχρέωση να παραμείνουν στην υπηρεσία για ορισμένο χρόνο , δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές όσο χρόνο διαρκεί η υποχρέωσή τους .

Άρθρο 96§§4,5Σ.: Ειδικοί νόμοι ορίζουν : α) Τα σχετικά με τα στρατοδικεία , ναυτοδικεία και αεροδικεία στην αρμοδιότητα των οποίων δεν μπορεί να υπαχθούν ιδιώτες . β) Τα σχετικά με το δικαστήριο λειών . , Τα δικαστήρια του στοιχείου α' της προηγούμενης παραγράφου συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από μέλη του δικαστικού σώματος των ενόπλων δυνάμεων , που περιλαμβάνονται με τις εγγυήσεις λειτουργικής και προσωπικής ανεξαρτησίας του άρθρου 87 παρ. 1 του Συντάγματος . Για τις συνεδριάσεις και αποφάσεις των δικαστηρίων αυτών εφαρμόζονται οι διατάξεις των παραγράφων 2 έως 4 του άρθρου 93 . Τα σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων της παραγράφου αυτής , καθώς και ο χρόνος που θα αρχίσει η ισχύς τους , ορίζονται με νόμο .

Άρθρο 82§1Σ.: Η κυβέρνηση καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της Χώρας , σύμφωνα με τους ορισμούς του Συντάγματος και των νόμων .

Άρθρο 5§2Σ.: Όλοι όσοι βρίσκονται στην Ελληνική Επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής , της τιμής και της ελευθερίας τους , χωρίς διάκριση εθνικότητας , φυλής , γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων . Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο .

Άρθρο 5Α§1β'Σ.: Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό (της πληροφόρησης) είναι δυνατό να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας , καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων .

Άρθρο 6§3Σ.: Όταν περάσει άπρακτη καθεμία από τις δύο αυτές προθεσμίες (§2) , κάθε δεσμοφύλακας ή άλλος , είτε πολιτικός υπάλληλος είτε στρατιωτικός , στον οποίο έχει ανατεθεί η κράτηση εκείνου που έχει συλληφθεί , οφείλει να τον απολύσει αμέσως . Οι παραβάτες τιμωρούνται για παράνομη κατακράτηση και υποχρεούνται να επανορθώσουν κάθε ζημία που έγινε στον παθόντα και να τον ικανοποιήσουν για ηθική βλάβη με χρηματικό ποσό , όπως νόμος ορίζει .

Άρθρο 7§3β Σ.: Θανατική ποινή δεν επιτρέπεται , εκτός από τις περιπτώσεις που προβλέπονται στο νόμο για κακουργήματα τα οποία τελούνται σε καιρό πολέμου και σχετίζονται με αυτόν .

Άρθρο 13§4Σ.: Κανένας δεν μπορεί , εξαιτίας των θρησκευτικών του πεποιθήσεων , να απαλλαγεί από την εκπλήρωση των υποχρεώσεων προς το Κράτος ή να αρνηθεί να συμμορφωθεί προς τους νόμους .

Άρθρο 14§3γ'Σ.: Η κατάσχεση εφημερίδων και άλλων εντύπων , είτε πριν ην κυκλοφορία είτε ύστερα από αυτή , απαγορεύεται . Κατ' εξαίρεση επιτρέπεται η κατάσχεση , με παραγγελία του εισαγγελέα , μετά την κυκλοφορία: γ) για δημοσίευμα που αποκαλύπτει πληροφορίες για τη σύνθεση , τον εξοπλισμό και τη διάταξη των ενόπλων δυνάμεων ή την οχύρωση της Χώρας ή που έχει σκοπό τη βίαιη ανατροπή του πολιτεύματος ή στρέφεται κατά της εδαφικής ακεραιότητας του Κράτους .

Άρθρο 18§3Σ.: Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με τις επιτάξεις για τις ανάγκες των ενόπλων δυνάμεων σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης , ή για τη θεραπεία άμεσης κοινωνικής ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη ή υγεία .

Άρθρο 19§1Σ.: Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλο τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο . Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις υπό τις οποίες η δικαστική αρχή δεν δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων .

Άρθρο 22§4β Σ.: Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα σχετικά με την επίταξη προσωπικών υπηρεσιών σε περίπτωση πολέμου ή επιστράτευσης ή για την αντιμετώπιση αναγκών της άμυνας της Χώρας ή επείγουσας κοινωνικής ανάγκης από θεομηνία ή ανάγκης που μπορεί να θέσει σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία , καθώς και τα σχετικά με την προσφορά προσωπικής εργασίας στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης για την ικανοποίηση τοπικών αναγκών .

Άρθρο 120§4Σ.: Η τήρηση του Συντάγματος επαφίεται στον πατριωτισμό των Ελλήνων , που δικαιούνται και υποχρεούνται να αντιστέκονται με κάθε μέσο εναντίον οποιουδήποτε επιχειρεί να το καταλύσει με τη βία .

3. Στρατιωτικός όρκος
(Αρ. 3§1 Γενικού Κανονισμού Υπηρεσίας Στρατού)

« Ορκίζομαι να φυλάττω πίστιν εις την πατρίδα .

Υπακοήν εις το Σύνταγμα , τους Νόμους και τα ψηφίσματα του Κράτους.

Υποταγήν εις τους ανωτέρους μου .

Να εκτελώ προθύμως και άνευ αντιλογίας τας διαταγάς των .

Να υπερασπίζομαι με πίστιν και αφοσίωσιν , μέχρι της τελευταίας

ρανίδος του αίματός μου , τας Σημαίας .

Να μην τας εγκαταλείπω , μηδέ να αποχωρίζομαι ποτέ απ' αυτών .

Να φυλάττω δε ακριβώς τους στρατιωτικούς νόμους .

Και να διάγω εν γένει ως πιστός και φιλότιμος στρατιώτης .

1. ΑΡΧΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

Για την υπαγωγή των ενόπλων δυνάμεων στην πολιτική εξουσία μπορούμε να βεβαιωθούμε μελετώντας ορισμένα άρθρα του Συντάγματος . Χρήσιμο θα ήταν , όμως , να γίνει πρώτα μια σύντομη ιστορική αναδρομή για να εντοπίσουμε από που γεννάται η αρχή αυτή .

Ήδη , κατά τη γαλλική επανάσταση είναι ευδιάκριτη η υπαγωγή της στρατιωτικής εξουσίας στην πολιτική , εάν παρατηρηθεί η διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη του 1789 , στο άρθρο 12⁸ . Στην ελληνική έννομη τάξη , η αρχή του πολιτικού ελέγχου των ενόπλων δυνάμεων έκανε την εμφάνιση της , για πρώτη φορά , στα συντάγματα του 1844 και του 1864 . Έπειτα , με τις δύο δικτατορίες , την πρώτη του Μεταξά , το 1936 , και την δεύτερη των συνταγματαρχών , το 1967 , πραγματοποιήθηκε αποφασιστικά η υπαγωγή των ενόπλων δυνάμεων στην πολιτική εξουσία .

Στο ισχύον Σύνταγμα , με τον συνδυασμό των άρθρων 82§1⁹ και 45¹⁰ , καθιερώνεται η υπαγωγή των ενόπλων δυνάμεων στους δημοκρατικά αναδεικνυόμενους φορείς της πολιτικής εξουσίας . Συγκεκριμένα , το άρθρο 82§1 του Συντάγματος προβλέπει ότι «η κυβέρνηση καθορίζει τη γενική πολιτική της Χώρας» και το άρθρο 45 ότι η κυβέρνηση ασκεί τη διοίκηση των ενόπλων δυνάμεων ως προς την αποστολή , την οργάνωση και τη δράση τους , αποκλείοντας έτσι κάθε μορφής αυτοδιοίκησή τους . Ο συντακτικός νομοθέτης , κατά τη δημιουργία των διατάξεων αυτών , εφαρμόζει το τεκμήριο της αρμοδιότητας υπέρ του λαού και κατ' επέκταση , του δημοκρατικά εκλεγμένου αντιπροσωπευτικού σώματος¹¹ , την εμπιστοσύνη του οποίου οφείλει να απολαμβάνει η κυβέρνηση¹² .

Όμως , η κυβέρνηση δεν μπορεί να διοικεί τις ένοπλες δυνάμεις ανεξέλεγκτα και αυτό είναι απόρροια της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας , με συνέπεια ο λαός να ασκεί συνεχή εποπτεία και έλεγχο στην κρατική εξουσία . Επίσης , σύμφωνα με την αρχή του κράτους δικαίου , η κυβέρνηση υπόκειται στην αρχή της νομιμότητας και του κοινοβουλευτικού ελέγχου¹³ .

⁸ Βλ. Αντ. Παντελή , Συνταγματικά κείμενα , Ελληνικά και ξένα , Αθήνα , Κομοτηνή , 1981 , σσ. 422-423 , ελλην. μετάφρ. Κ. Μαυριά : « η διασφάλιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη απαιτεί την ύπαρξη μίας δημόσιας δύναμης , η δύναμη αυτή ιδρύεται , κατά συνέπεια , προς όφελος όλων και όχι για το ιδιαίτερο συμφέρον στους οποίους έχει ανατεθεί .»

⁹ Βλ. πιο πάνω υποσ. 7: διάταξη του άρθρου 82 του Συντάγματος .

¹⁰ Βλ. πιο πάνω υποσ. 4: διάταξη του άρθρου 45 του Συντάγματος .

¹¹ Βλ. Άρθρο 50 του Συντάγματος .

¹² Βλ. Άρθρα 37 και 84 του Συντάγματος .

¹³ Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , Ι. Η Αρχή του πολιτικού ελέγχου , 1987 , σσ. 33-48 .

A. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας : Είναι κατά το άρθρο 45 εδ. α'¹⁴ ο αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων , του οποίου η αρχηγία έχει τυπικό χαρακτήρα . Έτσι , στις αρμοδιότητές του , κατά συνέπεια του προαναφερθέντος άρθρου , περιλαμβάνεται η δυνατότητα α) πλήρους ενημέρωσης και β) διατύπωσης γνώμης , σε ό,τι αφορά τα στρατιωτικά θέματα . Επίσης , είναι υποχρεωμένος να ελέγχει την νομιμότητα των κυβερνητικών πράξεων διοίκησης των ενόπλων δυνάμεων , στην έκδοση των οποίων και συμπράττει .

B. Η Κυβέρνηση : Σύμφωνα με το άρθρο 45 του Συντάγματος , την διοίκηση των ενόπλων δυνάμεων αναλαμβάνει η κυβέρνηση . Έτσι , λαμβάνοντας από το Σύνταγμα το έρεισμα , ο νόμος 660/1977 θεσπίζει το οργανωτικό πλαίσιο της διοίκησης των ενόπλων δυνάμεων . Την διαμόρφωση της αμυντικής πολιτικής της χώρας και την επιλογή της ηγεσίας των ενόπλων δυνάμεων , ο νόμος αυτός αναθέτει στην κυβέρνηση και μάλιστα σε ένα συλλογικό όργανο , το Κυβερνητικό Συμβούλιο Εξωτερικής Πολιτικής και Εθνικής Άμυνας (ΚΥΣΕΑ) .

Συγκεκριμένα , το ΚΥΣΕΑ είναι αρμόδιο , κατά τις ισχύουσες διατάξεις , για τη διαμόρφωση της πολιτικής εθνικής άμυνας της χώρας¹⁵ , για τη λήψη αποφάσεων επί ζητημάτων που αφορούν την εθνική άμυνα , για τη ρύθμιση των οποίων απαιτείται η συνεργασία πολλών υπουργείων¹⁶ και τέλος για θέματα , που επίσης απαιτείται η συνεργασία πολλών υπουργείων , και που ανάγονται στη σχεδίαση , τον προγραμματισμό και την οργάνωση των πολιτικών δυνάμεων της χώρας , «προς επιβίωσιν εν πολέμω ή την αντιμετώπισιν εκτάκτων εν ειρήνη αναγκών και συμβολήν αυτών εις την εθνικήν άμυναν»¹⁷ . Επίσης , το ΚΥΣΕΑ επιλέγει την στρατιωτική ηγεσία και κηρύσσει τη χώρα σε κατάσταση γενικής ή περιορισμένης ανάγκης .

Ο υπουργός Εθνικής Άμυνας , σύμφωνα με τον ν. 660/1977 , έχει αρμοδιότητες σχετικές και με τους τρεις κλάδους των ενόπλων δυνάμεων¹⁸ . Επίσης , ως προϊστάμενος των υπηρεσιών του υπουργείου του , έχει αρμοδιότητες εποπτείας , συντονισμού και ελέγχου , την νομοθετική πρωτοβουλία και τη κανονιστική αρμοδιότητα σε θέματα του υπουργείου του και μπορεί να αναθέτει ορισμένες από αυτές στον ή στους υφυπουργούς Εθνικής Άμυνας . Ο υπουργός Εθνικής Άμυνας , όμως , έχει αρμοδιότητες που αφορούν και την εφαρμογή της αμυντικής πολιτικής της χώρας¹⁹ .

¹⁴ Βλ. πιο πάνω υποσ. 4: διάταξη του άρθρου 45 του Συντάγματος .

¹⁵ Βλ. άρθρο 3§2 εδ. β' του νόμου 660/1977 .

¹⁶ Βλ. άρθρο 3§1 εδ. α' του νόμου 660/1977 .

¹⁷ Βλ. άρθρο 3§1 και 2§2 ν. δ. 17/1974 .

¹⁸ δηλ. στρατό , ναυτικό , αεροπορία .

¹⁹ δηλ. α) λήψη αποφάσεων για την δομή και οργάνωση των ενόπλων δυνάμεων και τις οργανωτικές θέσεις των μονίμων στρατιωτικών και των πολιτικών υπαλλήλων του υπουργείου Εθνικής Άμυνας

Την κύρια ευθύνη , όμως , ο νόμος 660/1977 αναθέτει σε όργανα αμιγώς στρατιωτικού χαρακτήρα , με επικεφαλής το Συμβούλιο Αρχηγών Επιτελείων (ΣΑΓΕ) και Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας (ΓΕΕΘΑ) και τον αρχηγό του , στον οποίον αναγνωρίστηκε περιορισμένη διοικητική δικαιοδοσία . Την *sticto sensu* διοίκηση των ενόπλων δυνάμεων , ο ίδιος νόμος επιφυλάσσει στα Γενικά Επιτελεία των τριών κλάδων (ΓΕΣ , ΓΕΝ , ΓΕΑ) και τους αρχηγούς τους και στα αντίστοιχα Ανώτατα Συμβούλιά τους (ΑΣΣ , ΑΝΣ , ΑΑΣ)²⁰ .

(άρθρο 5§2 εδ. γ'ν.660/1977) , β) λήψη αποφάσεων «επί του ύψους και της κατανομής της οροφής προσωπικού και πιστώσεων» στους κλάδους των ενόπλων δυνάμεων (άρθρο5§2 εδ. δ' v.660/1977) , γ) λήψη αποφάσεων για τη συγκρότηση μονάδων των κλάδων των ενόπλων δυνάμεων και για τη συγκρότηση μικτών μονάδων (άρθρο 5§2 εδ. ε' v.660/1977) , δ) παροχή γενικών κατευθύνσεων στους αρχηγούς του ΓΕΕΘΑ και των Γενικών Επιτελείων των τριών κλάδων «επί της κατάρτισεως του προϋπολογισμού και επί της κοινωνικής πολιτικής του υπουργείου» και η «ανώτατη εποπτεία»σε ό,τι αφορά την χρησιμοποίηση των σχετικών πιστώσεων , αλλά και των άλλων μέσων για την υποστήριξη των ενόπλων δυνάμεων , ε) άσκηση ποινικής δίωξης κατά των ανώτατων αξιωματικών (άρθρο 5§2 εδ. θ' v. 660/1977) , στ) σύσταση θέσεων στρατιωτικών , ναυτικών και αεροπορικών ακολούθων στις ελληνικές πρεσβείες (άρθρο 5§9 v. 660/1977) , ζ) έκδοση κανονισμών , που πρέπει να κυρώνονται με π.δ. , για τη ρύθμιση θεμάτων αναγόμενων στην άσκηση διοίκησης , στις υποχρεώσεις , τα καθήκοντα και το πειθαρχικό καθεστώς των στρατιωτικών , στην εσωτερική λειτουργία των στρατιωτικών δικαστηρίων και στις στρατιωτικές φυλακές , καθώς και σε ζήτημα σχετικό με την εφαρμογή των νόμων που αναφέρονται στις ένοπλες δυνάμεις (άρθρο 5§8 v 660/1977) , η) διοικητική εποπτεία στους οργανισμούς , τα νομικά πρόσωπα και τις υπηρεσίες που απαριθμεί το άρθρο 25§1 του v. 660/1977 και του δια του ΓΕΕΘΑ και των Γενικών Επιτελείων των τριών κλάδων .

²⁰ Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , Ι. Η Αρχή του πολιτικού ελέγχου , 1987 , σσ. 111 επ. .

2. ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΓΚΗΣ ΚΑΙ ΕΝΔΙΑΜΕΣΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΓΚΗΣ

Με τον όρο κατάσταση ανάγκης νοείται η κατάσταση αυτή , χαρακτηριστικό γνώρισμα της οποίας είναι η χρησιμοποίηση των ενόπλων δυνάμεων για την επίτευξη σκοπών , πέραν της συνήθους αποστολής τους , που είναι η προάσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας , της εθνικής ακεραιότητας και της εθνικής κυριαρχίας . Σημαντικότερη κατάσταση ανάγκης , μετά τον πόλεμο , είναι η κατάσταση πολιορκίας , παράλληλα με την οποία προβλέπονται και μία σειρά ενδιάμεσων καταστάσεων ανάγκης .

Α. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΟΛΙΟΡΚΙΑΣ

Την κατάσταση πολιορκίας προβλέπει το άρθρο 48 του Συντάγματος , έπειτα από την αναθεώρηση του από την ΣΤ΄ Αναθεωρητική Βουλή . Οι λόγοι που επιτρέπουν την κατάσταση πολιορκίας είναι οι εξής : ο πόλεμος , η επιστράτευση εξαιτίας εξωτερικών κινδύνων , η άμεση απειλή της εθνικής ασφάλειας και η εκδήλωση ενόπλου κινήματος για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος .

Σύμφωνα με τον νόμο , ο όρος πόλεμος καλύπτει και περιπτώσεις πολεμικών ενεργειών χωρίς προηγούμενη τυπική , επίσημη κήρυξη πολέμου , κατά το άρθρο 36 του Συντάγματος . Αρκεί , για την κήρυξη της έναρξής του , καθώς και για τη λήξη του , να είναι άμεσα και υλικά αναμειγμένη η χώρα στην διεξαγωγή τους , είτε σύμφωνα με δική της επιλογή , είτε συμμαχικών υποχρεώσεων , είτε εξωτερικής επίθεσης . Από την έννοια του πολέμου εξαιρείται ο εμφύλιος πόλεμος²¹ .

Η επιστράτευση εξαιτίας εξωτερικών κινδύνων επιβάλλεται να είναι στρατιωτική , να έχει περιβληθεί ορισμένο τύπο , δηλαδή να έχει κηρυχθεί με προεδρικό διάταγμα προσυπογραμμένο από τον υπουργό Εθνικής Άμυνας²² και να έχει αποφασισθεί για την αντιμετώπιση επαρκώς καθορισμένου εξωτερικού κινδύνου . Ακόμα , σύμφωνα με το άρθρο 48§1 του Συντάγματος , είναι αναγκαίο η επιστράτευση να είναι πραγματική . Επίσης , θα πρέπει να συνίσταται σε κλήση και διατήρηση υπό τα όπλα ενός ελάχιστου αριθμού εφεδρικών ηλικιών .

Όσον αφορά την άμεση απειλή της εθνικής ασφάλειας , η οποία ρυθμίζεται επίσης από το άρθρο 48 του Συντάγματος , δύο είναι τα

²¹ Πρβλ. και τις αμέσως επόμενες δύο ουσιαστικές προϋποθέσεις του άρθρου 48 , και κυρίως την τέταρτη («εκδήλωση ενόπλου κινήματος για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος») , η οποία συνιστά και την μόνη συνταγματικά αναγνωριζόμενη μορφή εσωτερικού πολέμου .

²² Βλ. άρθρα 3§1 εδ. δ΄ , 10§4 εδ. ιγ΄ του νόμου 660/1977 .

στοιχεία που πρέπει να μελετηθούν για την ερμηνεία του όρου αυτού . Πρώτον , η εθνική ασφάλεια , η οποία αποτελεί αόριστη νομική έννοια , και της οποίας ο πυρήνας συνάπτεται με την υπόσταση του κράτους στις εξωτερικές σχέσεις . Και δεύτερον , η άμεση απειλή , της οποίας η αντικειμενική εκτίμηση του αν συντρέχει , δεν είναι δυνατή .

Τέλος , για την εκδήλωση ενόπλου κινήματος για την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος , σύμφωνα με τον συντακτικό νομοθέτη , θα πρέπει το ένοπλο κίνημα να έχει εκδηλωθεί ή τουλάχιστον να έχει γίνει απόπειρα .

Συμπερασματικά , κατά τον Κ. Αλιβιζάτο και στις τέσσερις αυτές περιπτώσεις οι ένοπλες δυνάμεις βρίσκονται στο επίκεντρο της σχετικής τυπολογίας : είτε ως ενεργός πρωταγωνιστής των εξελίξεων , είτε ως αποτρεπτική δύναμη εναντίον ξένων επιβουλών , είτε τέλος ως πιθανός στόχος ή και πηγή απειλών , που ενδέχεται να εκδηλωθούν και στο εσωτερικό της χώρας , το στράτευμα αναδεικνύεται σε παράγοντα του οποίου η συγκρότηση και η δράση αποτελούν το πρωταρχικό αντικείμενο των εξωτερικών μέτρων του άρθρου 48²³ .

B. ΕΝΔΙΑΜΕΣΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΑΝΑΓΚΗΣ

Ως «ενδιάμεσες» καταστάσεις ανάγκης νοούνται οι καταστάσεις αυτές κατά τις οποίες οι ένοπλες δυνάμεις , χωρίς να αναλαμβάνουν αρμοδιότητες των πολιτικών αρχών στην ίδια έκταση που τους επιτρέπεται όταν κηρυχθεί η κατάσταση πολιορκίας , χρησιμοποιούνται παρά ταύτα για την διεκπεραίωση αποστολών που , υπό συνθήκες ομαλότητας , εμπίπτουν κατ' αρχήν στην δικαιοδοσία των σωμάτων ασφαλείας . Για παράδειγμα , αν η διαθέσιμη αστυνομική αρχή δεν επαρκεί , ο κανονισμός «της εν ταις πόλεσι και φρουρίοις υπηρεσίας» , που ισχύει , προβλέπει την δυνατότητα χρησιμοποίησης και στρατευμάτων και συγκεκριμένα «πεζοπόρων τμημάτων» , «μεταφορικών μέσων πάσης φύσεως» , « ειδικών οχημάτων περισυλλογής» ή και «συνδυασμό τούτων»²⁴ . Οι υπόλοιπες περιπτώσεις χρησιμοποίησης των ενόπλων δυνάμεων για ανάλογους σκοπούς προβλέπονται από τις ισχύουσες ρυθμίσεις για την πολιτική σχεδίαση έκτακτης ανάγκης και για τις επιτάξεις²⁵ . Οι ρυθμίσεις αυτές βρίσκουν έρεισμα στα άρθρα 18§3 (επιτάξεις πραγμάτων) και 22§3 εδ. β' (προσωπικές επιτάξεις) του Συντάγματος .

²³ Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , Ι. Η Αρχή του πολιτικού ελέγχου , 1987 , σ. 206 .

²⁴ Βλ. ν. δ. 794/1971 «περί δημοσίων συναθροίσεων» .

²⁵ Βλ. το ν. δ. 17/1974 «περί πολιτικής σχεδίασεως εκτάκτου ανάγκης» και το νόμο 4442/1929 «περί κυρώσεως του από 21.9.1926 ν. δ. περί στρατιωτικών και ναυτικών εισφορών και ναυλώσεων» , όπως τροποποιήθηκε κυρίως με το νόμο 611/1977 .

3. Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΝΟΠΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ

Στην ελληνική έννομη τάξη οι έλεγχοι της διοίκησης των ενόπλων δυνάμεων από την πολιτική εξουσία είναι περιορισμένοι . Έπειτα από την διάταξη του δικτατορικού νομοθέτη κατά την οποία απαγορευόταν σε κάθε περίπτωση η σύσταση εξεταστικών επιτροπών «επί ζητημάτων αναγομένων εις την εξωτερικήν πολιτική ή εις την εθνική άμυνα»²⁶ , σήμερα , σύμφωνα με την διάταξη που ισχύει , εξεταστικές επιτροπές είναι δυνατό να συσταθούν για θέματα εξωτερικής πολιτικής και εθνικής άμυνας , αρκεί να συμφωνεί η κυβερνητική πλειοψηφία²⁷ .

Ο ρόλος όμως, της Βουλής , σε ότι αφορά την διαχείριση των αμυντικών θεμάτων , σε νομοπαραγωγικό και ελεγκτικό πεδίο , έχει εκμηδενιστεί λόγω του συνδρόμου του «εθνικού απορρήτου» . Αυτό είναι αποτέλεσμα ορισμένων παραγόντων όπως η διάταξη του άρθρου 68§2 εδ. β΄ του Συντάγματος , η οποία νομιμοποιεί την συνέχιση των πρακτικών που συνέτειναν στην αφαίρεση από τον δημόσιο διάλογο των στρατιωτικών θεμάτων . Επίσης , η Βουλή καλείται να ψηφίζει δημοσιοϋπαλληλικού κατά κανόνα χαρακτήρα νομοσχέδια αρμοδιότητας του υπουργείου Εθνικής Άμυνας , ενώ όλες οι σημαντικές αποφάσεις στον τομέα αυτό λαμβάνονται ερήμην της²⁸ .

Ανάλογα , συρρικνωμένος είναι ο δικαστικός έλεγχος για τις διοικητικές αρμοδιότητες των πολιτικών και στρατιωτικών οργάνων²⁹ . Έτσι , οι εκτελεστές διοικητικές πράξεις της πολιτικής εξουσίας , που αφορούν την διοίκηση των ενόπλων δυνάμεων , ουσιαστικά είναι ανεπίδεκτες δικαστικού ελέγχου . Τα άρθρα 20§1 και 95§1 εδ. α΄ του Συντάγματος εξασφαλίζουν χωρίς καμία εξαίρεση τη δυνατότητα δικαστικής προστασίας των θιγομένων , με το ένδικο βοήθημα της αιτήσεως ακυρώσεως³⁰ . Αλλά , το περιεχόμενο των πράξεων αυτών είναι συνήθως τέτοιο που δεν θα μπορούσαν να αποτελέσουν αντικείμενο ακυρωτικού δικαστικού ελέγχου . Επίσης , τα περιθώρια δικαστικού ελέγχου της σκοπιμότητας στην διαδικασία των στρατιωτικών

²⁶ Άρθρο 77§3 των δικτατορικών συνταγμάτων του 1968 και του 1973 .

²⁷ Βλ. άρθρο 68§2 εδ. β΄ του Συντάγματος : Προκειμένου να συσταθούν εξεταστικές επιτροπές για ζητήματα που ανάγονται στην εξωτερική πολιτική και την εθνική άμυνα , απαιτείται απόφαση της Βουλής που λαμβάνεται με την απόλυτη πλειοψηφία του όλου αριθμού των βουλευτών . – Η πλειοψηφία θα πρέπει να είναι η απόλυτη του όλου αριθμού των βουλευτών .

²⁸ Βλ. Χρ. Ματιάτος «Να αποκατασταθεί η διαφάνεια στα θέματα εθνικής άμυνας , όπως ισχύει σε κάθε δημοκρατική χώρα , «Οικονομικός Ταχυδρόμος» , 1986 , σ. 30 .

²⁹ Αυτές είναι : οι αρμοδιότητες του ΚΥΣΕΑ που αναφέρονται στην κήρυξη της χώρας σε κατάσταση γενικής ή περιορισμένης ανάγκης (άρθρο 3§1 εδ΄ γ΄ του νόμου 660/1977) , η έκδοση διαταγμάτων κήρυξης ή άρσης της επιστράτευσης και της κατάστασης πολιορκίας (άρθρο 3§1 εδ. δ΄ του νόμου 660/1977) .

³⁰ Βλ. Πρ. Παυλόπουλο , Η συνταγματική κατοχύρωση της αιτήσεως ακυρώσεως , Μία σύγχρονη άποψη του κράτους δικαίου , 1982 , σελ. 127 επ.

προμηθειών είναι ελάχιστα , καθώς και οι δυνατότητες δικαστικής καταδίκης του δημοσίου σε καταβολή αποζημίωσης για παράνομη πράξη ή παράληψη στρατιωτικών οργάνων³¹ .

Στον έλεγχο της διοίκησης των ενόπλων δυνάμεων περιλαμβάνεται και ο έλεγχος της επιλογής της στρατιωτικής ηγεσίας . Έτσι , το Συμβούλιο της Επικρατείας³² έκρινε ότι : «η Διοίκησης , σταθμίζουσα το κατ' ουσίαν ενδεδειγμένον της αποστρατείας αντιστρατήγου [...] έχει ευρύτατον περιθώριον εκτιμήσεως εν όψει του γενικότερου συμφέροντος του στρατεύματος , εις αυτήν δε απόκειται να κρίνη και το ειδικώτερον θέμα εάν το συμφέρον τούτο εξυπηρετείται εκάστοτε δια της αποστρατείας αντιστρατήγου , ούτινος η παραμονή παρακωλύει την ανανέωσιν της ηγεσίας του στρατεύματος»³³ . Από την απόφαση αυτή του ανώτατου διοικητικού δικαστηρίου , καθώς και από άλλες , είναι φανερό ότι ως προς την επιλογή της στρατιωτικής ηγεσίας και τις προαγωγές όλων των ανώτατων αξιωματικών , ο δικαστικός έλεγχος είναι πολύ συρρικνωμένος .

³¹ Σύμφωνα με το άρθρο 105 του ΕισΝΑΚ .

³² Ερμηνεύοντας το άρθρο 41§10 του ν. δ. 4028/1959 «περί ιεραρχίας , προαγωγών και τοποθετήσεων αξιωματικών των ενόπλων δυνάμεων»

³³ ΣτΕ 1175/1960 , ΝοΒ , 1961 , σελ. 408 , Νομολογία ΣτΕ , Β' Συμπλήρωμα , 1953-1960 , σελ. 566 .

4. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ & ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ-ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Α. ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΘΗΤΕΙΑ – ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Το Σύνταγμα θεμελιώνει την θητεία των στρατιωτικών με το άρθρο 4§6 αναφέροντας ότι : «Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας , σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων» . Επίσης , το άρθρο 25§4 Σ θεωρεί ότι το κράτος δικαιούται να αξιώνει από τους πολίτες την εκπλήρωση της στρατιωτικής θητείας , ως τη σπουδαιότερη θεσμοθετημένη εκδήλωση του χρέους εθνικής αλληλεγγύης .

Η στρατιωτική θητεία έχει υποχρεωτικό χαρακτήρα και γι' αυτό σε περίπτωση μη εκπλήρωσής της απειλούνται αυστηρές κυρώσεις . Έτσι , ο νομοθέτης έχει δημιουργήσει διατάξεις , στα πλαίσια του ποινικού κώδικα , αφιερωμένες στα εγκλήματα μη στρατιωτικών , που ανάγονται στη στρατιωτική υπηρεσία και την υποχρέωση για στράτευση³⁴ . Μερικά παραδείγματα αποτελούν η τεχνητή πρόκληση ανικανότητας για την στρατιωτική υπηρεσία που προβλέπεται από το άρθρο 203 ΠΚ ή η στρατολογία για ξένο κράτος του άρθρου 206 ΠΚ καθώς και η συμμετοχή μη στρατιωτικών στην διάπραξη καθαρά στρατιωτικών εγκλημάτων του άρθρου 202 ΠΚ .

Επίσης , διατάξεις , ως προς το στρατιωτικό έγκλημα , αφιερώνει και ο Στρατιωτικός Ποινικός Κώδικας στο τρίτο κεφάλαιο του ειδικού του μέρους³⁵ , όπως το άρθρο 43 ΣτρΠΚ περί ανυποταξίας , το άρθρο 44 επ. ΣτρΠΚ περί λιποταξίας και το άρθρο 58 ΣτρΠΚ περί εκούσιας πρόκλησης ανικανότητας . Συνεπώς , ο ισχύων στρατολογικό νόμος , πέρα από την διοικητική ποινή της πρόσθετης στρατιωτικής υποχρέωσης³⁶ , προβλέπει σειρά στερήσεων για όσους έχουν καταδικαστεί αμετάκλητα για ανυποταξία ή λιποταξία και για χρονικά διαστήματα που η διάρκειά τους εξαρτάται από το αν η χώρα βρίσκεται σε περίοδο ειρήνης ή μερικής επιστράτευσης³⁷ , στέρηση του δικαιώματος του εκλέγειν και εκλέγεσθαι , του δικαιώματος άσκησης επαγγέλματος που προϋποθέτει άδεια διοικητικής ή αστυνομικής

³⁴ Βλ. άρθρα 202-206 του ποινικού κώδικα .

³⁵ Βλ. άρθρα 43-62 ΣτρΠΚ «Αποφυγή της στρατιωτικής υποχρέωσης» .

³⁶ Βλ. άρθρο 17§5 εδ. β' του νόμου 1763/1988 .

³⁷ Βλ. άρθρο 19§4 του νόμου 1763/1988 .

αρχής³⁸ , και του δικαιώματος διορισμού στο δημόσιο , σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και τον δημόσιο τομέα γενικότερα³⁹ .

Εκτός του υποχρεωτικού χαρακτήρα της στράτευσης , τίθεται και το θέμα της αυτοπρόσωπης εκπλήρωσης της στρατιωτικής θητείας . Μέχρι την ψήφιση του νόμου ΨΙΣΤ'/1878 , ήταν διαδεδομένος ο θεσμός της αντικαταστάσεως και έτσι μπορούσε κάποιος να αντικαταστήσει έναν υπόχρεο και να υπηρετήσει την θητεία αντί αυτού . Έπειτα από τον νόμο αυτό , καθιερώθηκε η αρχή της αυτοπρόσωπης εκπλήρωσης , που πλέον επιβάλλεται και από τη συνταγματική διάταξη του άρθρου 4§6 .

Η Αρχή της Καθολικότητας : σημαίνει ότι όλοι οι πολίτες , που έχουν την προς στράτευση ηλικία , υπέχουν υποχρέωση θητείας υπό τα όπλα και σε περίοδο ειρήνης . Και την προς στράτευση ηλικία καθορίζει ο στρατολογικός νομοθέτης , λαμβάνοντας υπόψη τα βιολογικά χαρακτηριστικά του άρρενος πληθυσμού , σε συνάρτηση με την εξέλιξη των οπλικών συστημάτων και τις γενικότερες αμυντικές ανάγκες της χώρας .

Όμως , υπάρχει και η δυνατότητα της αναβολής της στράτευσης , η οποία μπορεί να χορηγηθεί είτε ως «αναβολή κατάταξης» , είτε ως «εξαιρέσεως» από τις σχετικές προσκλήσεις⁴⁰ . Έτσι , επιδιώκεται να συμβιβαστεί κατά χρόνο η εκπλήρωση της στρατιωτικής υποχρέωσης με την άσκηση άλλων συνταγματικών δικαιωμάτων και πρώτιστα με το δικαίωμα στην εκπαίδευση⁴¹ .

Ο νόμος θέτει και περιθώρια εξαιρέσεων από την υποχρέωση της στρατιωτικής θητείας , τις λεγόμενες απαλλαγές⁴² . Αυτές χορηγούνται σε συγκεκριμένες κατηγορίες στρατευσίμων , που είναι : οι ακατάλληλοι για λόγους υγείας⁴³ , οι αμετάκλητα καταδικασθέντες⁴⁴ , οι θρησκευτικοί λειτουργοί⁴⁵ , οι πατέρες τεσσάρων ή περισσότερων τέκνων⁴⁶ , οι αντιρρησίες συνείδησης⁴⁷ και οι μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού⁴⁸ . Για την

³⁸ Βλ. άρθρο 19§§1&2 του νόμου 1763/1988 .

³⁹ Βλ. άρθρο 19§4 του νόμου 1763/1988 . Νίκος Κ. Αλιβιζάτος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , Π. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των στρατιωτικών , 1992 , σσ. 33 , 34 .

⁴⁰ Βλ. άρθρα 7 , 8 του νόμου 1763/1988 αντίστοιχα και άρθρα 2 , 3 της απόφασης Φ. 429.1/157/340105/8-13.9.1988 του ΥΕΘΑ «στρατολογία των Ελλήνων» (ΦΕΚ Β' 675) .

⁴¹ Βλ. σχετ. άρθρο 8§1 ε' v. 1763/1988 , άρθρο 30§1 v. 1763/1988 , άρθρο 7§1 α' v. 1763/1988 , ΣτΕ (Τμ. Δ') 1813/1979 , ΤοΣ 1980 , σ. 173 .

⁴² Βλ. άρθρο 6 του νόμου 1763/1988 .

⁴³ Βλ. άρθρα 6§1 α' και 11 του νόμου 1763/1988 και τα εκτελεστικά π. δ. 426/1984 και 430/1988 και την απόφαση Φ. 429.1/149/338328/20.7.1988 του υπουργού Εθνικής Άμυνας (ΦΕΚ Β' 510) .

⁴⁴ Βλ. Άρθρο 6§1 β' του νόμου 1763/1988 και το άρθρο 9 Στρ.ΠΚ .

⁴⁵ Βλ. Άρθρο 6§1 γ' του νόμου 1763/1988 .

⁴⁶ Βλ. Άρθρο 6§1 δ' του νόμου 1763/1988 .

⁴⁷ Βλ. Άρθρο 5§3 του νόμου 1763/1988 .

χορήγηση των απαλλαγών αυτών , τα αρμόδια όργανα ενεργούν κατά δέσμια αρμοδιότητα και η άρνησή τους , ρητή ή σιωπηρή , ελέγχεται δικαστικώς .

Η αρχή της καθολικότητας στην στράτευση περιλαμβάνει και τους πολίτες του γυναικείου φύλου . Σύμφωνα με τον νόμο 705/1977 , όλες οι Ελληνίδες ηλικίας 20-32 ετών υποχρεούνται να εκτελέσουν την στρατιωτική τους θητεία μόνο εν καιρώ πολέμου ή επιστρατεύσεως και κατ' εξαίρεση εν καιρώ ειρήνης . Επίσης , το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει αποφασίσει ότι η ισονομία των δύο φύλων⁴⁹ απαγορεύει τις αποκλίσεις σε βάρος των γυναικών , όταν δεν δικαιολογούνται από βιολογικές διαφορές⁵⁰ . Αντίθετα , το Σύνταγμα ορίζει ότι δικαιολογείται η διαφορετική αντιμετώπιση των γυναικών , για λόγους μητρότητας⁵¹ .

Η Αρχή της Ισότητας: Σύμφωνα με την αρχή αυτή, όλοι οι υπόχρεοι προς στράτευση οφείλουν να υπηρετήσουν υπό ίσους όρους και επί ίσο χρονικό διάστημα. Για την τήρηση της αρχής της ισότητας στην εκπλήρωση της στρατιωτικής υποχρέωσης κριτήριο είναι η ικανότητα χειρισμού οπλισμού από όλους τους στρατιωτικούς , και όχι απλώς η ικανότητα του να φέρουν όπλα .

Επίσης , από τη στιγμή που με την κατάλληλη εκπαίδευση και την προσήκουσα πολιτική τοποθετήσεων , ο όρος του φέρειν όπλα πληρωθεί , οι όποιες διαφοροποιήσεις των υποχρέων , ανάλογα με τις απαιτήσεις της στρατιωτικής οργάνωσης , τις ανάγκες της κάθε μονάδας και σύμφωνα με τα προσόντα και τις ικανότητες των υπηρετούντων , είναι κατ' αρχήν θεμιτές , εφ' όσον δεν παρεισάγονται με αυτές διακρίσεις που , προβλέποντας τις αντικειμενικές ανάγκες , συνιστούν είτε εύνοιες είτε δυσμενή μεταχείριση , και μάλιστα με κριτήρια όπως η φυλή , η γλώσσα , οι θρησκευτικές και οι πολιτικές πεποιθήσεις των οπλιτών , που το Σύνταγμα αποδοκιμάζει⁵² .

Ένα άλλο κριτήριο για την τήρηση της αρχής της ισότητας είναι η ένταξη όλων των υπηρετούντων οπλιτών και των τριών κλάδων σε τρεις κατηγορίες (Α' , Β' , Γ') , με βάση την γεωγραφική θέση της μονάδας στην οποία υπηρετούν , και δευτερευόντως , τα κριτήρια που τους ανατίθενται⁵³ .

⁴⁸ Βλ. Άρθρα 8§1 δ' και 9§1 α' 7 του νόμου 1763/1988 .

⁴⁹ Βλ. Άρθρο 4§2 του Συντάγματος .

⁵⁰ Βλ. ΣτΕ (Τμ. Γ') 3217/1977 , ΤοΣ 1977 , σ. 459 .

⁵¹ Βλ. Άρθρο 21§1 του Συντάγματος .

⁵² Πρβλ. άρθρα 5§2 α' , 13§1 β' ου Συντάγματος . Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , Π. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των στρατιωτικών , 1992 , σ. 66 .

⁵³ Απόφαση Φ. 421.4/1/103859/5.3.1991 του Υπουργού Εθνικής Άμυνας (ΦΕΚ Β' 130) .

Τέλος , υπάρχει η κατηγορία οπλιτών που δικαιούνται να υπηρετήσουν μειωμένη θητεία . Αυτοί είναι οι πατέρες ή παιδιά πολύτεκνων οικογενειών , ή παιδιά με γονείς υπερήλικες ή ανίκανους για εργασία ή που έχουν πεθάνει κ.λπ.⁵⁴ καθώς και οι μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού , σε περίπτωση που θελήσουν να υπηρετήσουν⁵⁵ .

B. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΛΥΣΕΙΣ – ΑΝΤΙΡΡΗΣΙΕΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ

Κατ' αρχήν , ο συνταγματικός νομοθέτης δεν αφήνει περιθώρια απόκλισης από την απαγορευτική διάταξη του άρθρου 13§4⁵⁶ . Κάθε Έλληνας που μπορεί να φέρει όπλα είναι υποχρεωμένος να συντελεί στην άμυνα της Πατρίδας , σύμφωνα με τους ορισμούς των νόμων⁵⁷ . Όμως , ο στρατολογικός νόμος αναγνωρίζει την δυνατότητα εκπλήρωσης άοπλης στρατιωτικής θητείας , διπλάσιας διάρκειας από την κανονική , για λόγους θρησκευτικών και ιδεολογικών πεποιθήσεων⁵⁸ .

Η διαφορετική αυτή αντιμετώπιση των αντιρρησιών συνείδησης συνιστά την προφανέστερη απόκλιση από την αρχή της ισότητας και μάλιστα σε βάρος τους . Όμως , αποκαθίσταται η αναλογική ισότητα⁵⁹ , αφού την δυσμενέστερη διπλάσια του κανονικού θητεία ισοσταθμίζει η απαλλαγή τους από την διακινδύνευση που συνεπάγεται το φέρειν και χειρίζεσθαι όπλα . Έτσι , απαλλασσόμενοι από την χρήση όπλου ή συγκεκριμένων όπλων , όπως τα πυρηνικά , οι αντιρρησίες υπόκεινται σε όλους τους άλλους κανόνες που διέπουν την στρατιωτική ζωή , γενικούς ή ειδικούς , κατά κλάδο ή υπηρεσία⁶⁰ .

Σε περίπτωση πολέμου ή γενικής επιστράτευσης δεν έχει εφαρμογή το ευεργέτημα της διπλάσιας άοπλης θητείας . Τέλος , την επιστήμη απασχολεί , επίσης , το ζήτημα της εναλλακτικής κοινωνικής θητείας για τους αντιρρησίες συνείδησης⁶¹ .

⁵⁴ Βλ. άρθρο 9§1 β7 του νόμου 1763/1988 .

⁵⁵ Βλ. άρθρο 8§2 του νόμου 1763/1988 .

⁵⁶ Βλ. υποσ. 7 : τη διάταξη του άρθρου 13§4 ου Συντάγματος .

⁵⁷ Βλ. άρθρο 4§6 του Συντάγματος .

⁵⁸ Βλ. το νόμο 731/1977 , και το άρθρο 5§2 του νόμου 1763/1988 . Επομένως , η διάταξη αναφέρεται σε όσους πολίτες είναι σωματικά και πνευματικά υγιείς .

⁵⁹ Βλ. άρθρο 4§1 του Συντάγματος .

⁶⁰ Βλ. άρθρα 5§2 και 12§1 του νόμου 1763/1988 .

⁶¹ Βλ. την 699/1991 γνωμ. της Ολομ. του ΝΣΚ ΤοΣ (4) 1992 , σελ. 779 επ. , Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος , Οργάνωση και Λειτουργία του Κράτους , Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τόμος Β΄ , Ι΄ Έκδοση , Αθήνα 2004 .

Επαγγελματικός Στρατός : «Η σημερινή διάρκεια της στρατιωτικής θητείας δεν παρέχει τον απαιτούμενο χρόνο για επαρκή εξειδίκευση και απόκτηση της απαιτούμενης εμπειρίας [...]»⁶² . Για να ξεπεραστεί αυτό το πρόβλημα , δημιουργήθηκε μία κατηγορία στρατιωτικών , οι οπλίτες με πενταετή υποχρέωση (ΟΠΥ) , οι οποίοι απολύονται οριστικά από το στράτευμα , με την εκπλήρωση της θητείας τους⁶³ .

Υπηρετώντας στον βαθμό του δεκανέα και του λοχία⁶⁴ , οι ΟΠΥ έχουν την ίδια μισθολογική μεταχείριση με τους εν ενεργεία μόνιμους ομοιοβάθμους τους⁶⁵ και δικαιούνται αποζημίωση κατά την απόλυσή τους⁶⁶ . Κατά τα λοιπά , υπόκεινται στις ισχύουσες γενικές διατάξεις για θέματα πειθαρχίας και στον ΣτρΠΚ⁶⁷ . Από την συνδυασμένη ερμηνεία των διατάξεων που διέπουν το καθεστώς τους και , πιο συγκεκριμένα , από του ότι για τους εθελοντές αυτούς τηρούνται ατομικά έγγραφα⁶⁸ , ισχύει γι' αυτούς η αρχαιότητα⁶⁹ και προάγονται ύστερα από σχετική κρίση⁷⁰ , προκύπτει ότι οι ΟΠΥ συνιστούν ξεχωριστή κατηγορία στρατιωτικών υπαλλήλων , στο νομικό καθεστώς των οποίων προέχει βεβαίως το κανονιστικό στοιχείο .

Η θητεία των ΟΠΥ συντελεί εξ ορισμού στην άμυνα της χώρας και ως εκ τούτου , η καθιέρωσή της εναρμονίζεται χωρίς πρόβλημα προς τον κανόνα του άρθρου 4§6 του Συντάγματος .

⁶² Βλ. την από 10.10.1984 εισηγητική έκθεση του νόμου 1513/1985 .

⁶³ Βλ. άρθρο 19 του νόμου 1513/1985 .

⁶⁴ Από τους ΟΠΥ , όσοι προέρχονται από ιδιώτες και δεν έχουν εκπληρώσει την στρατιωτική τους υποχρέωση , κατατάσσονται με τον βαθμό του δεκανέα και προάγονται σε λοχίες , μετά την συμπλήρωση διετίας (άρθρα 3§1 , 5§1 και 10§1 του νόμου 1513/1985) . Μπορούν να προαχθούν σε επιλοχία και αρχιλοχία μόνο για ανδραγαθία , άρθρο 3§1 .

⁶⁵ Βλ. Άρθρο 14 του νόμου 1513/1985 .

⁶⁶ Ίση με ο οκταπλάσιο του συνόλου των μηνιαίων αποδοχών του βαθμού που φέρουν κατά την ημερομηνία της απόλυσης , άρθρο 16§1 του νόμου 1513/1985 .

⁶⁷ Βλ. Άρθρο 13 του νόμου 1513/1985 , άρθρο 22§§2 & 2 ΣτρΠΚ .

⁶⁸ Βλ. άρθρο 4 του νόμου 1513/1985 και απόφαση Φ. 416/19/311174/10.5.1985 ου Υπουργού Εθνικής Άμυνας (ΦΕΚ Β' 292) .

⁶⁹ Βλ. Άρθρο 9 του νόμου 1513/1985 .

⁷⁰ Βλ. Άρθρο 9§4 του νόμου 1513/1985 .

5. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ – ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Οι ένοπλες δυνάμεις αποτελούν αναγνωρισμένο θεσμό , στο πλαίσιο του οποίου ασκούνται θεμελιώδη δικαιώματα . Εμφανίζεται έτσι στον χώρο αυτό ιδιαίτερα έντονο το ζήτημα της θεσμικής προσαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων των στρατευμένων . Η έννομη σχέση που συνδέει τους στρατιωτικούς , εφέδρους και μόνιμους με το κράτος είναι ειδική κυριαρχική σχέση με ιδιαίτερα έντονο το εξουσιαστικό στοιχείο .

Α. Οι περιορισμοί των δικαιωμάτων των στρατιωτικών : Η αναγκαιότητα της πειθαρχίας , απαραίτητης για την εξασφάλιση του αξιόμαχου των ενόπλων δυνάμεων , προσδίδει στον θεσμό αυτό ιδιαίτερη φυσιογνωμία και δημιουργεί πράγματι εντάσεις στο πεδίο της εφαρμογής των θεμελιωδών δικαιωμάτων , πολύ πιο έντονες από άλλες στον χώρο άλλων κυριαρχικών σχέσεων . Η ανομοιότητα των στρατιωτικών έναντι των κοινών πολιτών είναι συνάρτηση των υποχρεώσεων που υπέχουν και όχι της ιδιότητάς τους καθ' εαυτήν .

Έτσι , έχουν τεθεί κάποιοι περιορισμοί που συνάπτονται προς την ιδιότητα , τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντα που απορρέουν από τις ανάγκες της στρατιωτικής υπηρεσίας , οι οποίοι οριοθετούνται από την επιδίωξη και διατήρηση της μαχητικής ικανότητας και της λειτουργικής αποτελεσματικότητας του στρατεύματος .

Οι στρατιωτικοί είναι φορείς του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης των φιλοσοφικών , θρησκευτικών και πολιτικών πεποιθήσεων⁷¹ όμως το δικαίωμα αυτό περιορίζεται , δηλαδή προσαρμόζεται θεσμικά . Ο στρατιωτικός μπορεί να εκφράζεται ελεύθερα , αλλά εκτός της υπηρεσίας του .

Επίσης , το Σύνταγμα κατοχυρώνει την ελευθερία και ακώλυτη κυκλοφορία του τύπου χωρίς διάκριση , βασισμένη στο ιδεολογικό περιεχόμενο του εντύπου . Η προμήθεια και η ανάγνωση εφημερίδων δεν είναι δυνατόν να επιτρέπεται για ορισμένες και να απαγορεύεται για άλλες , ανάλογα με το πολιτικό τους περιεχόμενο⁷² . Είναι αντισυνταγματική διάταξη , με την οποία απαγορεύεται στους στρατιωτικούς η κατοχή και η ανάγνωση πολιτικών εντύπων εκτός των στρατιωτικών μονάδων , καθόσον η διάταξη αυτή δεν συνδέεται με ο έργο και την αποστολή των ενόπλων δυνάμεων . Αντίθετα , είναι σύμφωνη με το Σύνταγμα διάταξη που απαγορεύει στους στρατιωτικούς

⁷¹ Βλ. ΣτΕ (Τμ. Γ') 2209/1977 , ΤοΣ 1977 , σ. 636 .

⁷² Βλ. ΣτΕ (Τμ. Γ') 2209/1977 , ΤοΣ 1977 , σ. 636 .

την εντός των μονάδων κατοχή και ανάγνωση πολιτικών εντύπων , καθόσον είναι δυνατός με αυτό τον τρόπο ο κλωνισμός της συνοχής και της πειθαρχίας των ενόπλων δυνάμεων⁷³ .

Το Σύνταγμα κατοχυρώνει για όλους , οπότε και για τους στρατιωτικούς , δικαίωμα ελεύθερης επικοινωνίας , άμεσης και έμμεσης , (ανταπόκρισης) . Η συναναστροφή στρατιωτικού με συμμαθητές του δεν μπορεί να εμποδίζεται λόγω των πολιτικών πεποιθήσεων των τελευταίων⁷⁴ .

Ακόμη , οι στρατιωτικοί έχουν , θεσμικά προσαρμοζόμενο , το δικαίωμα ελεύθερης εκδήλωσης της σκέψης και γνώμης . Είναι , επομένως , δυνατή , προκειμένου περί στρατιωτικών , η επιβολή ειδικών περιορισμών του δικαιώματος , εφόσον οι περιορισμοί αυτοί συνδέονται με δεσμό αιτιώδους συνάφειας με το έργο των ενόπλων δυνάμεων . Αντίθετα , είναι ανεπίτρεπτοι γενικής φύσης περιορισμοί . Είναι , επομένως , αντισυνταγματική διάταξη που εξαρτά την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης δια του τύπου έκφρασης των στρατιωτικών , από προηγούμενη άδεια της προϊστάμενης αρχής⁷⁵ .

Όπως γίνεται δεκτό , είναι συνταγματική η διάταξη που απαιτεί άδεια της υπηρεσίας για την συμμετοχή μόνιμων στελεχών του στρατού σε ενώσεις , συνδέσμους ή σωματεία⁷⁶ . Και αντίθετη προς την αρχή της προηγούμενης ακρόασης⁷⁷ η θέσπιση των πειθαρχικών ποινών των στρατιωτικών , χωρίς την ταυτόχρονη θέσπιση γενικής διάταξης που να προβλέπει την προηγούμενη κλήση τους για παροχή εξηγήσεων⁷⁸ .

Τέλος , απαγορεύεται η επάνοδος στην ενεργό υπηρεσία των στρατιωτικών που παραιτούνται για να συμμετάσχουν στις βουλευτικές εκλογές⁷⁹ . Η νομολογία έχει πάντως δείξει πως δεν αντίκειται στην συνταγματική αυτή απαγόρευση , η πρόσκληση των αξιωματικών αυτών για την κάλυψη εκτάκτων αναγκών ή για λόγους που επιβάλλονται από την εθνική άμυνα της χώρας⁸⁰ . Ιδιαίτερα απασχόλησε την επιστήμη το κατά πόσο πρέπει να παντρεύονται ή όχι οι στρατιωτικοί⁸¹ .

Σε αυτό το σημείο τίθεται το ερώτημα κατά πόσο είναι θεμιτό να θεσπίζονται οι περιορισμοί αυτοί στα συνταγματικά δικαιώματα των στρατιωτικών . Οι περιορισμοί αυτοί μπορούν να επιβάλλονται μόνο

⁷³ Βλ. ΣτΕ (πρακτ. επεξ. δ) 720/1983 , ΤοΣ 1984 σ. 113 .

⁷⁴ Βλ. ΣτΕ (Τμ. Γ') 2209/1977 , ΤοΣ 1977 , σελ. 636 .

⁷⁵ Βλ. ΣτΕ (Τμ. Γ') 1802/1986 , ΤοΣ 1987 , σελ. 341 .

⁷⁶ Βλ. ΣτΕ (πρακτ. επεξ. δ) 720/1983 , ΤοΣ 1984 , σελ. 113 .

⁷⁷ Βλ. άρθρο 20§2 του Συντάγματος .

⁷⁸ Βλ. ΣτΕ (πρακτ. επεξ. δ) 720/1983 , ΤοΣ 1984 , σελ. 113 .

⁷⁹ Βλ. άρθρο 56§1 του Συντάγματος .

⁸⁰ Βλ. ΣτΕ (Ολομ.) 2607/1989 , ΤοΣ 1989 , σελ. 486 .

⁸¹ Βλ. ΣτΕ (Ολομ.) 395/1978 , ΤοΣ 1978 , σελ. 176 . – ΣτΕ (Ολομ) 3634/1978 , ΤοΣ 1979 , σελ. 113 . – ΣτΕ (Τμ.Γ) 1460/1978 . – ΣτΕ (Τμ.Γ) 1647/1987 . – ΣτΕ (Ολομ) 867/1988 .

Βλ. , Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος , Οργάνωση και Λειτουργία του Κράτους , Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τόμος Β' , Γ' Έκδοση , Αθήνα 2004 , σσ. 289 , 290 .

εφόσον προβλέπονται από νόμο ή από κανονιστικό διάταγμα ή πράξη, η οποία έχει εκδοθεί υπό τους όρους του άρθρου 43§2 του Συντάγματος⁸².

Επίσης, πρέπει να αξιολογείται η συνταγματικότητα των περιορισμών αυτών, με βάση τις γενικές ερμηνευτικές αρχές, οι οποίες είναι οι ακόλουθες: Η αρχή του απρόσβλητου του πυρήνα των θιγόμενων δικαιωμάτων, συνέπεια της οποίας είναι το ότι θεωρείται ανεπίτρεπτο οι πρόσθετοι περιορισμοί να εξαφανίζουν τα στοιχειώδη συστατικά των συνταγματικών δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται και για τους στρατιωτικούς⁸³. Η αρχή της αναλογικότητας, η οποία επιτάσσει οι περιορισμοί να ανταποκρίνονται προς τον σκοπό για τον οποίο έχουν τεθεί και να μην υπερβαίνουν το αναγκαίο κάθε φορά μέτρο⁸⁴. Τέλος, η αρχή της ισότητας, η οποία επιτάσσει την θέσπιση γενικών και απρόσωπων κανόνων και απαγορεύει τις αυθαίρετες διακρίσεις και την διαφορετική αντιμετώπιση παρόμοιων καταστάσεων δια και ενώπιον του νόμου⁸⁵.

B. Η στρατιωτική πειθαρχία: Σύμφωνα με τους στρατιωτικούς κανονισμούς, η στρατιωτική πειθαρχία ορίζεται κατ' αρχήν ως υπακοή⁸⁶. Η υπακοή αυτή πρέπει να είναι άμεση και πλήρης. Επίσης, υποχρέωση υπακοής δημιουργεί μόνο η νόμιμη διαταγή. Έτσι, δεν δημιουργεί υποχρέωση υπακοής διαταγής που εκδίδεται από αναρμόδιο όργανο⁸⁷, διαταγή που δεν αφορά την εκτέλεση στρατιωτικής υπηρεσίας⁸⁸, διαταγή για διάπραξη αξιόποινης πράξης⁸⁹, και τέλος διαταγή για παράβαση του Συντάγματος⁹⁰. Και οι τέσσερις περιπτώσεις εντάσσονται στην κατηγορία των «πρόδηλα παράνομων διαταγών» του άρθρου 71 του υπαλληλικού κώδικα.

Η μη εκτέλεση νόμιμης διαταγής αποτελεί αξιόποινη πράξη και πειθαρχικό παράπτωμα, χωρίς γι' αυτό να απαιτείται υπαιτιότητα⁹¹. Η πειθαρχική ποινή για μία τέτοια πράξη επιβάλλεται να προβλέπεται πριν

⁸² Η από πράξη νομοθετικού περιεχομένου η οποία έχει εκδοθεί και, στη συνέχεια, κυρωθεί, υπό τους όρους του άρθρου 44§1 του Συντάγματος και του άρθρου 48§5 του Συντάγματος.

⁸³ Βλ. Φ. Βελγερή, Οι περιορισμοί των δικαιωμάτων του ανθρώπου, Αθήνα – Κομοτηνή, Α. Σάκουλας, 1982, σ. 19.

⁸⁴ Βλ. ΣτΕ (Τμ. Δ') 2112/1984, ΤοΣ, 1985, σ. 63, 1149/1988, ΤοΣ, 1988, σ. 325, 1426/1989, ΤοΣ, 1989, σ. 302.

⁸⁵ Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος, Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων, Π. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των στρατιωτικών, 1992, σ. 166, 169-176.

⁸⁶ «Κάθε κατώτερος οφείλει να υπακούει στους ανώτερους του και να εκτελεί χωρίς αντιλογία τις διαταγές τους που αφορούν την εφαρμογή των στρατιωτικών νόμων, των κανονισμών και των διαταγών της υπηρεσίας. – Η υπακοή αυτή λέγεται πειθαρχία»: άρθρο 10§1 ΣΚ2-1.

⁸⁷ Βλ. άρθρο 11§5 ΣΚ20-1, 10§7 ΣΚ20-1.

⁸⁸ Βλ. άρθρο 10§1 ΣΚ20-1, άρθρο 120§1γ' ΣτρΠΚ, ΔΣτρΑΘ 692/1986 (βούλευμα), ΝοΒ, 1988, σ. 153.

⁸⁹ Βλ. άρθρο 10§1 ΣΚ20-1, άρθρο 11§7β' ΣΚ20-1.

⁹⁰ Βλ. άρθρο 11§11 ΣΚ20-1, άρθρο 120§4 του Συντάγματος.

⁹¹ Βλ. άρθρο 63§§2β(2), 3 ΣΚ20-1.

από την τέλεση της πειθαρχικής παράβασης⁹². Επίσης, οι στρατιωτικές πειθαρχικές ποινές και η έκτισή τους δεν πρέπει να προσβάλλουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια ούτε να συνιστούν άλλη ανεπίτρεπτη μεταχείριση κατά την έννοια του άρθρου 7§2 του Συντάγματος, του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και των άλλων κανόνων του διεθνούς δικαίου που ισχύουν στη χώρα μας και ως εσωτερικό δίκαιο⁹³.

Γ. Η κομματική ουδετερότητα των στρατιωτικών : Σύμφωνα με το άρθρο 29§3 του Συντάγματος⁹⁴, απαγορεύεται κάθε μορφής εκδηλώσεις υπέρ πολιτικών κομμάτων. Η διάταξη αυτή αφορά το σύνολο των στρατιωτικών, δηλαδή τόσο τα μόνιμα στελέχη των ενόπλων δυνάμεων, όσο και τους οπλίτες.

Επίσης, κατά το άρθρο 56§1 του Συντάγματος⁹⁵, απαγορεύεται στους αξιωματικούς των ενόπλων δυνάμεων να ανακηρυχθούν υποψήφιοι και να εκλεγούν βουλευτές, εάν πρώτα δεν παραιτηθούν πριν από την ανακήρυξή τους ως υποψήφιοι⁹⁶. Η ίδια διάταξη προβλέπει ότι η παραίτηση είναι υποχρεωτική για την διοίκηση, αφού συντελείται με μόνη την γραπτή υποβολή της, καθώς και ότι απαγορεύεται η επάνοδος στην ενεργό υπηρεσία των στρατιωτικών που παραιτούνται. Η παράγραφος 3⁹⁷ του ίδιου άρθρου ιδρύει απόλυτο κώλυμα εκλογιμότητας για τους στρατιωτικούς εν ενεργεία, ειδικά στις εκλογικές περιφέρειες στις οποίες υπηρέτησαν περισσότερο από τρεις μήνες κατά την τριετία πριν τις εκλογές.

Τους στρατιωτικούς ακόμη ενδιαφέρει και το άρθρο 57§3 του Συντάγματος⁹⁸, το οποίο ορίζει ως ασυμβίβαστη με το βουλευτικό αξίωμα την άσκηση του οποιουδήποτε καθήκοντος ή έργου από όσα αναγράφονται στο άρθρο 56 ως κωλύματα.

Οι προβλεπόμενοι αυτοί περιορισμοί αφορούν την κομματική και όχι την πολιτική ουδετερότητα των στρατιωτικών, και η οποία εμπίπτει

⁹² Σύμφωνα με την αρχή *nulla poena sine lege*.

⁹³ Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος, Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων, Π. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των στρατιωτικών, 1992, σελ. 188, 189.

⁹⁴ Άρθρο 29§3 του Συντάγματος: Απαγορεύεται απολύτως οι οποιασδήποτε μορφής εκδηλώσεις υπέρ ή κατά πολιτικού κόμματος στους δικαστικούς λειτουργούς και σε όσους υπηρετούν στις ένοπλες δυνάμεις και στα σώματα ασφαλείας...

⁹⁵ Άρθρο 56§1 του Συντάγματος: Έμμισθοι δημόσιοι λειτουργοί και υπάλληλοι, άλλοι υπάλληλοι του Δημοσίου, υπηρετούντες στις ένοπλες δυνάμεις και σε σώματα ασφαλείας, [...] δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι ούτε να εκλεγούν βουλευτές, αν δεν παραιτηθούν πριν από την ανακήρυξή τους ως υποψηφίων. Η παραίτηση συντελείται με μόνη την γραπτή υποβολή της. Αποκλείεται η επάνοδος στην ενεργό υπηρεσία των στρατιωτικών που παραιτούνται. [...]

⁹⁶ Και όχι πλέον για όλους τους στρατιωτικούς εν ενεργεία.

⁹⁷ Άρθρο 56§3 του Συντάγματος: Δεν μπορούν να ανακηρυχθούν υποψήφιοι, ούτε να εκλεγούν βουλευτές σε όποια περιφέρεια υπηρέτησαν ή σε όποια εκλογική περιφέρεια εκτεινόταν η τοπική αρμοδιότητά τους μέσα στους τελευταίους δεκαοκτώ μήνες της τετραετούς βουλευτικής περιόδου: [...] γ) Οι ανώτεροι και κατώτεροι αξιωματικοί των ενόπλων δυνάμεων και των σωμάτων ασφαλείας. [...].

τόσο στην άσκηση των καθηκόντων , όσο και στην εξουπηρεσιακή δράση των στρατιωτικών . Η αρχή της ουδετερότητας περιλαμβάνει πράξεις και όχι πολιτικό φρόνημα των στρατιωτικών⁹⁹ .

⁹⁸ Άρθρο 57§3 του Συντάγματος : Βουλευτάς που αποδέχονται οποιαδήποτε από τις ιδιότητες ή τα έργα που αναφέρονται σε αυτό το άρθρο ή στο προηγούμενο άρθρο και που χαρακτηρίζονται ότι αποτελούν κώλυμα για την υποψηφιότητα βουλευτή ή ότι είναι ασυμβίβαστα με το βουλευτικό αξίωμα , εκπίπτουν από το αξίωμα αυτό , όπως νόμος ορίζει .

⁹⁹ Βλ. ΣτΕ 2491/1976 , ΠΕ ΣτΕ 409/1977 , ΤδΣ , 1977 , σ. 475 . Νίκος Κ. Αλιβιζάτος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , ΙΙ. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των στρατιωτικών , 1992 .

6. Η ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΩΝ

Θεμελιώδης διάταξη για τη δικαστική προστασία των πολιτών είναι αυτή που περιέχεται στο άρθρο 20§1 του Συντάγματος . Έτσι , σε συνδυασμό με το άρθρο 8§1 του Συντάγματος¹⁰⁰ και εφαρμόζοντας την αρχή της ισότητας , ανάλογης έννομης προστασίας δικαιούνται και οι στρατιωτικοί .

Επίσης , το άρθρο 96§4 του Συντάγματος αναφέρει ότι ειδικοί νόμοι ορίζουν τα σχετικά με τα στρατοδικεία , ναυτοδικεία και αεροδικεία , στην αρμοδιότητα των οποίων δεν μπορούν να υπαχθούν ιδιώτες , αναγνωρίζοντας ότι οι στρατιωτικοί υπάγονται στην δικαιοδοσία ειδικών δικαστηρίων . Το άρθρο αυτό θέτει μία θεσμική εγγύηση υπέρ της στρατιωτικής δικαιοσύνης , η τύχη της οποίας βρίσκεται στα χέρια του κοινού νομοθέτη .

Τα στρατιωτικά δικαστήρια συγκροτούνται κατά πλειοψηφία από μέλη του δικαστικού σώματος των ενόπλων δυνάμεων , το οποίο είναι κοινό και για τους τρεις κλάδους¹⁰¹ . Ακόμη , οι στρατιωτικοί δικαστές περιβάλλονται με τις εγγυήσεις της προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας των τακτικών δικαστών .¹⁰²

Οι συνεδριάσεις , σύμφωνα με το άρθρο 93§2 του Συντάγματος , πρέπει να είναι δημόσιες , καθώς και οι αποφάσεις να είναι ειδικά και εμπεριστατωμένα αιτιολογημένες , κατά τους ειδικούς ορισμούς του άρθρου 93§3 του Συντάγματος . Τα στρατιωτικά δικαστήρια υποχρεούνται να μην εφαρμόζουν νόμο , εάν το περιεχόμενό του είναι αντίθετο προς το Σύνταγμα¹⁰³ .

Ο δικαιολογητικός λόγος θέσπισης των στρατιωτικών δικαστηρίων¹⁰⁴ , παρεκκλίνοντας έτσι από την αρχή της ισότητας , είναι η προστασία του ίδιου του κράτους από τους στρατιωτικούς και η προστασία των ίδιων των στρατιωτικών .

¹⁰⁰ Άρθρο 8§1 του Συντάγματος : Κανένας δεν στερείται χωρίς τη θέλησή του το δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος .

¹⁰¹ Βλ. ν. δ. 657/1970 «περί δικαστικού σώματος των ενόπλων δυνάμεων» .

¹⁰² Βλ. άρθρο 87§1 του Συντάγματος .

¹⁰³ Βλ. άρθρο 93§4 του Συντάγματος .

¹⁰⁴ Βλ. ΣτΕ 1678/1983 – ΣΤΕ ΔΕΛΤΙΟ-ΣΤΕ/1983 (8) .

Επίλογος

Η εργασία αυτή ασχολείται με την θητεία των στρατιωτικών καθ' όλη τη διάρκειά της και συγκεκριμένα με τα στελέχη της πολιτικής εξουσίας που ρυθμίζουν τα θέματα ελέγχου των ενόπλων δυνάμεων , καθώς και με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των στρατιωτικών . Το Σύνταγμα δίνει το έρεισμα για την θεμελίωση των ενόπλων δυνάμεων , με το άρθρο 4§6 , με το οποίο θέτει την υποχρέωση για στράτευση σε όσους μπορούν να φέρουν όπλα . Εξίσου σημαντική είναι και η διάταξη του άρθρου 45 του Συντάγματος , με το οποίο ορίζεται ως αρχηγός των ενόπλων δυνάμεων ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και αναθέτεται η διοίκησή τους στην κυβέρνηση .

Λόγω του ότι η εργασία αυτή μελετά πολύπλευρα το θέμα των ενόπλων δυνάμεων , εντοπίζονται ορισμένες ασυνέπειες των ρυθμίσεων που διέπουν την έννομη τάξη της χώρας όσον αφορά τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των στρατιωτικών . Συγκεκριμένα , εντοπίζονται σημαντικές αποκλίσεις από την αρχή της ισότητας στην στράτευση , καθώς και ζήτημα τίθεται για τα θεμιτά υποκατάστατα της στρατιωτικής θητείας . Επίσης , όσον αφορά τα συνταγματικά δικαιώματα των στρατιωτικών , οι ρυθμίσεις απηχούν αντιλήψεις εντελώς παρωχημένες για την στρατιωτική οργάνωση και πειθαρχία και παραβιάζουν την αρχή της ισονομίας . Η αρχή της αξιοκρατίας δεν διέπει την στρατιωτική σταδιοδρομία και έτσι ευνοείται η παρεισαγωγή κομματικών κριτηρίων στις προαγωγές και τοποθετήσεις αξιωματικών . Δεν δίνονται επαρκείς εγγυήσεις ανεξαρτησίας των στρατιωτικών δικαστηρίων , έτσι ώστε να μπορεί να ασκηθεί σωστά το δικαίωμα δικαστικής προστασίας¹⁰⁵ . Ακόμη , είναι ατελής οι διατάξεις που ασχολούνται με την διοίκηση των ενόπλων δυνάμεων από τη κυβέρνηση και με τους ελέγχους που αφορούν τον τρόπο με τον οποίο κυβέρνηση ασκεί την διοίκηση των ενόπλων δυνάμεων . Τέλος , αξίζει να σημειωθεί ότι στην χώρα μας επικρατεί μία τάξη πραγμάτων που διαμορφώθηκε σε άλλες εποχές , η οποία προσκρούει σε βασικούς κανόνες λειτουργίας ενός σύγχρονου δημοκρατικού πολιτεύματος¹⁰⁶ .

¹⁰⁵ Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , ΙΙ. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των στρατιωτικών , 1992 , σσ. 288 , 289 .

¹⁰⁶ Βλ. Νίκος Κ. Αλιβιζάτος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , Ι. Η Αρχή του πολιτικού ελέγχου , 1987 , σσ. 297 , 298 .

Πίνακας νομολογίας

- 1) ΣτΕ (Τμ. ΣΤ') 1205/2003
- 2) ΣτΕ (Τμ. Δ') 3870/2002
- 3) ΣτΕ (Τμ. Δ') 797/2001
- 4) ΕΣ (Ολομ.) 977/2000
- 5) ΣτΕ (Ολομ.) 867/1988
- 6) ΣτΕ (Τμ. Δ') 575/2001
- 7) ΣτΕ (Τμ. Δ') 3601/1990
- 8) ΣτΕ (Τμ. Γ') 1802/1986

Αναλυτική νομολογία

(Α΄ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΝΟΜΟΣ)

Ενοπλες Δυνάμεις, Έκπτωση από το δικαίωμα του αντιρρησης συνείδησης να εκπληρώσει εναλλακτική πολιτική κοινωνική υπηρεσία. Η διάταξη του άρθρου 21 παρ. 5 του ν. 2510/1997 δεν αντίκειται στο Σύνταγμα ή την ΕΣΔΑ. Ο Διευθυντής του αρμόδιου στρατολογικού γραφείου οφείλει, προτού λάβει την απόφασή του, να καλέσει τον ενδιαφερόμενο να εκθέσει τις απόψεις του και η παράλειψη της κλήσεως αυτής δεν καλύπτεται με την άσκηση διοικητικής προσφυγής κατά της αποφασής έκπτωσης. Δεκτή η αίτηση ακύρωσης.

Αριθμός 1205/2003
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΣΤ΄

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 4 Νοεμβρίου 2002, με την εξής σύνθεση: Π. Παραράς, Σύμβουλος της Επικρατείας, Προεδρεύων, σε αναπλήρωση του Προέδρου του Τμήματος, που είχε κώλυμα, Θ. Παπαευαγγέλου, Σ. Χαραλάμπους, Σύμβουλοι, Ε. Νίκα, Ε. Αντωνόπουλος, Πάρεδροι. Γραμματέας ο Ν. Βασιλόπουλος.

Για να δικάσει την από 21 Ιανουαρίου 2002 αίτηση:

του ο οποίος παρέστη με τον δικηγόρο Παναγ. Μπιτσαξή (Α.Μ. 9221), που τον διόρισε με πληρεξούσιο,

κατά του ο οποίος παρέστη με τη Νίκη Μαριολή, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Με την αίτηση αυτή ο αιτών επιδιώκει να ακυρωθούν: 1) η σιωπηρά άρνηση της Διοικήσεως να κάνει δεκτή την με αριθμό διαβίβασης Φ.429.1/26676/4.10.01 ενώπιον της Διευθύνσεως Στρατολογικού του ΓΕΕΘΑ ασκηθείσα προσφυγή του κατά της υπ' αριθμ. Φ.429.39/24287/17.9.2001 αποφάσεως του Α' Στρατολογικού Γραφείου Θεσσαλονίκης (Τμήμα 2ο) και 2) η ως άνω υπ' αριθμ. Φ.429.39/24287/17.9.2001 απόφαση του Α' Στρατολογικού Γραφείου Θεσσαλονίκης και 3) το εκδοθέν από το Α' Στρατολογικό Γραφείο Θεσσαλονίκης Σημείωμα Κατάταξης και κάθε άλλη σχετική πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως. Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως της Εισηγήτριας, Πάρεδρου Ε. Νίκα.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον πληρεξούσιο του αιτούντος, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση και την αντιπρόσωπο του Υπουργού, η οποία ζήτησε την απόρριψή της. Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου κ α ι

Α φ ο ύ μ ε λ έ τ η σ ε τ α σ χ ε τ ι κ ά έ γ γ ρ α φ α

Σ κ έ φ θ η κ ε κ α τ ά τ ο Ν ό μ ο

1. Επειδή, για την άσκηση της υπό κρίση αιτήσεως καταβλήθηκε το νόμιμο παράβολο (υπ' αριθμ. 159195 και 160151/2001 ειδικά έντυπα παραβόλου).

2. Επειδή, με την αίτηση αυτή ζητείται η ακύρωση α) της υπ' αριθμ.

Φ.429.39/24287/17.9.2001 αποφάσεως του Α' Στρατολογικού Γραφείου Θεσσαλονίκης περί εκπτώσεως του αιτούντος από το δικαίωμα εκπλήρωσης εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής θητείας β) της σιωπηράς απορρίψεως της προσφυγής που ο αιτών άσκησε κατά της ως άνω αποφάσεως και γ) του εκδοθέντος από το Α' Στρατολογικό Γραφείο Θεσσαλονίκης σημειώματος με το οποίο ο αιτών κλήθηκε να καταταγεί στις Ένοπλες Δυνάμεις με την 2002 Α/ΕΣΣΟ (Ιανουάριος 2002).

3. Επειδή, η κρινομένη αίτηση πρέπει να ερμηνευθεί ως στρεφόμενη και κατά της υπ' αριθμ. Φ.429.36/10/362202/ Σ.207/4.2.2002 αποφάσεως του Διευθυντού της Διευθύνσεως Στρατολογικού του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας, με την οποία απορρίφθηκε ρητά η προσφυγή νομιμότητας που ο αιτών άσκησε σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 3 του ν. 1763/1988 (ΦΕΚ Α' 57) κατά της υπ' αριθμ. Φ.429.39/24287/17.9.2001 αποφάσεως το Α' Στρατολογικού Γραφείου Θεσσαλονίκης περί εκπτώσεώς του (Σ.τ.Ε. 494/1997).

4. Επειδή, το σημείωμα κατατάξεως του Α' Στρατολογικού Γραφείου Θεσσαλονίκης, ως πράξη εκτελέσεως, στερείται εκτελεστού χαρακτήρα και απαραδέκτως προσβάλλεται με την κρινομένη αίτηση.

5. Επειδή, με την παρ. 6 του άρθρου 4 του Συντάγματος επιβάλλεται ευθέως σε όλους τους Έλληνες τους ικανούς να φέρουν όπλα, η υποχρέωση να συμβάλουν στην άμυνα της πατρίδας με την αυτοπρόσωπη υπηρεσία τους στο στράτευμα, κατά τους ορισμούς του νόμου. Εξ άλλου, σύμφωνα με την ερμηνευτική δήλωση που πρόσθεσε στην ως άνω διάταξη το από 6 Απριλίου 2001 Ψήφισμα της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής (ΦΕΚ Α' 84) «Η διάταξη της παραγράφου 6 δεν αποκλείει να προβλέπεται με νόμο η υποχρεωτική προσφορά άλλων υπηρεσιών, εντός ή εκτός των ενόπλων δυνάμεων (εναλλακτική θητεία), από όσους έχουν τεκμηριωμένη αντίρρηση συνείδησης για την εκτέλεση ένοπλης ή γενικά στρατιωτικής υπηρεσίας».

6. Επειδή, στο άρθρο 19 παρ. 4 του ν. 2510/1997 «Ρύθμιση στρατιωτικών υποχρεώσεων κ.λπ.» (ΦΕΚ Α' 136) ορίζονται τα εξής: «Η εναλλακτική πολιτική κοινωνική υπηρεσία εκπληρώνεται σε υπηρεσίες φορέων του δημοσίου τομέα, όπως αυτός προσδιορίζεται από τις διατάξεις της παραγράφου 1 του άρθρου 14 του ν. 2190/1994 (ΦΕΚ 28 Α') και συνίσταται στην παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας. . .». Περαιτέρω, στο άρθρο 21 του ίδιου νόμου ορίζονται τα ακόλουθα: «3. Όσοι εκπληρώνουν εναλλακτική πολιτική κοινωνική υπηρεσία: α. Δεν έχουν στρατιωτική ιδιότητα και ως εκ τούτου δεν υπάγονται στην αρμοδιότητα των στρατιωτικών δικαστηρίων. β. Θεωρούνται οιοσδήποτε καταταγέντες στις Ένοπλες Δυνάμεις. γ. Δεν καλύπτουν οργανικές θέσεις του φορέα στον οποίο διατίθενται, όμως εξομοιώνονται με τους υπαλλήλους του φορέα τούτου σε ό,τι αφορά την υγειονομική περίθαλψη και γενικά τη διοικητική μέριμνα. δ. Δικαιούνται τροφή και στέγη από το φορέα στον οποίο διατίθενται και εφόσον αυτός αδυνατεί, καταβάλλεται σε αυτούς μισθός ίσος με το ποσό που διατίθεται για τη σίτιση, τη στέγαση, την ένδυση και τις μετακινήσεις των οπλιτών. . . ε. Δικαιούνται αδειας απουσίας δύο (2) ημερών για κάθε μήνα υπηρεσίας. 4. . . . 5. Εκπίπτουν από το δικαίωμα εκπλήρωσης άοπλης θητείας ή εναλλακτικής πολιτικής κοινωνικής υπηρεσίας όσοι: α. Εμπíπτουν στις διατάξεις της παρ. 4 του άρθρου 18. β. Κηρύσσονται ανυπότακτοι λόγω μη παρουσίας τους στις Ένοπλες Δυνάμεις ή στο φορέα που διατέθηκαν εντός της καθοριζόμενης προθεσμίας. γ. Διαπράττουν πειθαρχικά ή ποινικά αδικήματα, τα οποία μπορούν να επιφέρουν, για το προσωπικό του φορέα που διατέθηκαν, απόλυση ή λύσης της σχέσης εργασίας. δ. Ασκοούν συνδικαλιστική δραστηριότητα ή συμμετέχουν σε απεργία κατά το χρονικό διάστημα της εναλλακτικής υπηρεσίας τους. ε. Τιμωρούνται κατά το χρονικό διάστημα της εναλλακτικής υπηρεσίας τους σε οποιαδήποτε ποινή, εξ αιτίας παράβασης των διατάξεων περί χορήγησης αδειών απουσίας, οι οποίες ισχύουν για τους υπαλλήλους του φορέα που διατέθηκαν». Τέλος, στην υπ' αριθμ. Φ.420/202/57.842 Σ. 868/12.12.1997 απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας (ΦΕΚ Β' 1117), που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 22 παρ. 1 του ως άνω ν. 2510/1997, ορίζονται τα εξής: «Άρθρο 5: 1. . . . 2. Όσοι εκπληρώνουν εναλλακτική πολιτική-κοινωνική υπηρεσία, παρακολουθούνται από το αρμόδιο Στρατολογικό Γραφείο, εφαρμοζομένων ανάλογα των αντιστοίχων διατάξεων που αφορούν σε όσους εκπληρώνουν ένοπλη στρατιωτική θητεία. Οι φορείς στους

οποιούς αυτοί έχουν διατεθεί, γνωστοποιούν στα αρμόδια στρατολογικά γραφεία την παρουσίαση και ανάληψη υπηρεσίας, καθώς και τις μεταβολές που επηρεάζουν τη στρατολογική τους κατάσταση, ιδιαίτερα αυτές που απορρέουν από τις διατάξεις της παραγράφου 4 του άρθρου 18 και των 4 και 5 του άρθρου 21 του ν. 2510/1997 . . . 3. . . .». «Άρθρο 7: 1. . . . 2 Η έκπτωση από το δικαίωμα εκπλήρωσης άοπλης θητείας ή εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας, σύμφωνα με τα καθοριζόμενα από τις σχετικές διατάξεις της παραγράφου 5 του άρθρου 21 του ν. 2510/1997, επέρχεται με απόφαση του διευθυντή του αρμοδίου Στρατολογικού Γραφείου και από την ημερομηνία έκδοσής της. Η απόφαση εκδίδεται με βάση επίσημα στοιχεία που περιέρχονται στο Στρατολογικό Γραφείο ή γνωστοποιούνται σε αυτό από τις κατά περίπτωση αρμόδιες Αρχές και εντός πενήνθήμερου από την παραλαβή τους. Η απόφαση έκπτωσης κοινοποιείται αμέσως στον ενδιαφερόμενο και στη μονάδα του ή στο φορέα που έχει διατεθεί, για την κατά περίπτωση περαιτέρω διαδικασία, σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στις υποπαραγράφους β και γ της παραγράφου 4 του παρόντος άρθρου. 3. Οι Μονάδες όπου υπηρετούν οι υπόχρεοι άοπλης θητείας και οι φορείς του δημόσιου τομέα, όπου υπηρετούν οι υπόχρεοι εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας, γνωστοποιούν στα αρμόδια Στρατολογικά Γραφεία τις σχετικές μεταβολές που επιφέρουν έκπτωση, σύμφωνα με τις προβλέψεις της παραγράφου 5 του άρθρου 21 του ν. 2510/1997. 4. . . . 5. . . .».

7. Επειδή, εξ άλλου, το άρθρο 6 του ν. 2690/1999 «Κύρωση του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας» (ΦΕΚ Α' 45) ορίζει ότι: «1. Οι διοικητικές αρχές, πριν από κάθε ενέργεια ή μέτρο σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων συγκεκριμένου προσώπου, οφείλουν να καλούν τον ενδιαφερόμενο να εκφράσει τις απόψεις του, εγγράφως ή προφορικώς, ως προς τα σχετικά ζητήματα. 2. Η κλήση προς ακρόαση είναι έγγραφη, αναφέρει τον τόπο, την ημέρα και την ώρα της ακρόασης, προσδιορίζει δε το αντικείμενο του μέτρου ή της ενέργειας . . . 4. Οι διατάξεις των παρ. 1 και 2 εφαρμόζονται και όταν οι σχετικές με τη δυσμενή διοικητική πράξη διατάξεις προβλέπουν δυνατότητα άσκηση διοικητικής προσφυγής».

8. Επειδή, με την προπαρατεθείσα διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 21 του ν. 2510/1997 προβλέπεται ότι σε ωρισμένες περιπτώσεις επέρχεται έκπτωση από το δικαίωμα του αντιρρησία συνειδήσεως να εκπληρώσει εναλλακτική πολιτική κοινωνική υπηρεσία. Η ρύθμιση αυτή δεν αντίκειται στο Σύνταγμα ή στην κυρωθείσα με το ν.δ. 53/1974 (ΦΕΚ Α') Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, αφού, ούτε το Σύνταγμα ούτε η Σύμβαση αυτή κατοχυρώνουν ατομικό δικαίωμα απαλλαγής από τη στρατιωτική υπηρεσία των αντιρρησιών συνειδήσεως, αλλά απλήν ευχέρεια που υφίσταται υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις του νόμου (Σ.τ.Ε. 4509/2001 7μ.). Εξ άλλου, όσον αφορά την τηρητέα επί εκπτώσεως διαδικασία, από τις ανωτέρω εκτεθείσες διατάξεις προκύπτει ότι οι αναγνωριζόμενοι ως αντιρρησίες συνειδήσεως και μετά την τοποθέτησή τους σε φορέα του δημόσιου τομέα, κατά την εκπλήρωση της ανατιθεμένης σ' αυτούς εναλλακτικής πολιτικής-κοινωνικής υπηρεσίας και μέχρι της απολύσεώς τους, υπόκεινται στην εποπτεία και τον έλεγχο του οικείου στρατολογικού γραφείου. Όμως, εν όψει της γενικής διατυπώσεως των ανωτέρων διατάξεων, αυτές πρέπει να ερμηνευθούν υπό το φως της συνταγματικής αρχής της επικουρικότητας, που εν αμφιβολία λαμβάνεται υπ' όψιν και ως προς την κατανομή της αρμοδιότητας μεταξύ των διαφόρων διοικητικών οργάνων, και να γίνει δεκτό ότι οι επικεφαλής των φορέων, όπου τοποθετούνται οι αντιρρησίες συνειδήσεως, καθίστανται, ως εκ της εγγύτερης και αμεσότερης σε σχέση με αυτούς θέσεώς τους, αρμόδιοι να παρακολουθούν την από μέρους των αντιρρησιών συνειδήσεως τήρηση των όρων και προϋποθέσεων που τάσσονται από το νόμο για την εκπλήρωση της εναλλακτικής πολιτικής κοινωνικής υπηρεσίας και, εφ' όσον ανακύπτει ζήτημα παραβάσεως από τους αντιρρησίες συνειδήσεως των νομίμων υποχρεώσεών τους, να προβαίνουν στις αναγκαίες ενέργειες για τη συλλογή και καταγραφή των σχετικών πληροφοριών και στοιχείων, υποχρεούμενοι στη συνέχεια να διαβιβάσουν όλο το αποδεικτικό υλικό που συγκεντρώθηκε στο αρμόδιο στρατολογικό γραφείο. Περαιτέρω, εάν ο Διευθυντής του αρμοδίου στρατολογικού γραφείου, κρίνει ότι εν όψει των κατά τα ανωτέρω συγκεντρωθέντων στοιχείων συντρέχει κατ' αρχήν περίπτωση εκπτώσεως οφείλει, προτού λάβει την απόφασή του, να καλέσει τον «διωκόμενο» αντιρρησία

συνειδήσεως να εκθέσει τις απόψεις του (Σ.τ.Ε. 1705/2002), η δε παράλειψη της κλήσεως αυτής δεν καλύπτεται ήδη, εν όψει της διατάξεως της παρ. 4 του άρθρου 6 του ισχύοντος Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας, με την άσκηση διοικητικής προσφυγής κατά της αποφάσεως εκπτώσεως (Σ.τ.Ε. 2640, 4302/2001, 1027/2002).

9. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, από τα στοιχεία του φακέλλου προκύπτουν τα ακόλουθα: ο αιτών αναγνωρίστηκε με την υπ' αριθμ. Φ.429.39/105/342520/Σ.1280/23.11.1998 απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας ως αντιρρησίας συνειδήσεως λόγω των θρησκευτικών του πεποιθήσεων και διατέθηκε στο Κέντρο Αποθεραπείας Φυσικής και Κοινωνικής Αποκατάστασης (ΚΑΦΚΑ) Ρόδου προκειμένου να εκπληρώσει εναλλακτική πολιτική-κοινωνική υπηρεσία, παρουσιάστηκε δε για ανάληψη υπηρεσίας στις 7.1.1999. Με το υπ' αριθμ. 469/3.9.2001 έγγραφο του Διευθυντή του ΚΑΦΚΑ Ρόδου απεστάλη στο αρμόδιο στρατολογικό γραφείο αντίγραφο πορίσματος διενεργηθείσης Ένορκης Διοικητικής Εξετάσεως, σύμφωνα με το οποίο ο αιτών, κατά τη διάρκεια εκπληρώσεως της υπηρεσίας του, συνελήφθη από τον Πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου του ΚΑΦΚΑ να κακοποιεί περιθαλπόμενο άτομο με ειδικές ανάγκες, υποπίπτοντας ούτω στα πειθαρχικά παραπτώματα της ανάρμοστης συμπεριφοράς και της κακής εκτελέσεως υπηρεσίας. Εν όψει του ανωτέρω εγγράφου ο Διευθυντής του Α' Στρατολογικού Γραφείου Θεσσαλονίκης αποφάσισε με την προσβαλλόμενη απόφασή του την έκπτωση του αιτούντα, χωρίς προηγουμένως να κληθεί ο αιτών να προβάλει τις αντιρρήσεις του. Κατά της ως άνω αποφάσεως ο αιτών άσκησε προσφυγή, η οποία απορρίφθηκε με την υπ' αριθμ. Φ.429.36/10/362202/Σ.207/4.2.2002 απόφαση του Διευθυντού της Διευθύνσεως Στρατολογικού του Γ.Ε.Ε.Θ.Α. με το σκεπτικό ότι υπήρχε δέσμευση των στρατολογικών αρχών ενόψει βεβαιώσεως του ΚΑΦΚΑ ότι τελέσθηκε πειθαρχικό παράπτωμα από τον αιτούντα αντιρρησία. Όμως, εν προκειμένω, ο Διευθυντής του Στρατολογικού Γραφείου όφειλε, σύμφωνα με την προπαρατεθείσα διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 και 4 του ν. 2690/1999, να καλέσει τον αιτούντα να προβάλει τις αντιρρήσεις του πριν από την έκδοση της αποφάσεως εκπτώσεως. Η παράλειψη δε της κλήσεως του αιτούντος δεν καλύπτεται, εν όψει της διατάξεως της παρ. 4 του άρθρου 6 του ν. 2690/1999, με την άσκηση εκ μέρους του προσφυγής κατά της αποφάσεως περί εκπτώσεώς του. Για το λόγο αυτό, βασιμώς προβαλλόμενο με την υπό κρίση αίτηση, αυτή πρέπει να γίνει δεκτή και να ακυρωθούν οι προσβαλλόμενες αποφάσεις και η υπόθεση να αναπεμφθεί στη Διοίκηση για νέα νόμιμη κρίση.

Διά ταύτα

Δέχεται την υπό κρίση αίτηση.

Ακυρώνει την υπ' αριθμ. Φ.429.39/24287/17.9.2001 απόφαση του Α' Στρατολογικού Γραφείου Θεσσαλονίκης και την υπ' αριθμ. Φ.429.36/10/362202/Σ.207/4.2.2002 απόφαση της Διευθύνσεως Στρατολογικού του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας και αναπέμπει την υπόθεση στη Διοίκηση, κατά το σκεπτικό.

Διατάσει την απόδοση του παραβόλου.

Επιβάλλει στο Δημόσιο τη δικαστική δαπάνη του αιτούντος που ανέρχεται στο ποσό των επτακοσίων εξήντα (760) ευρώ.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 19 Δεκεμβρίου 2002 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 5ης Μαΐου 2003.

Ο Προεδρεύων Σύμβουλος Ο Γραμματέας

Π. Παραράς Ν. Βασιλόπουλος

3870/2002 ΣΤΕ (336225)

(Α΄ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΝΟΜΟΣ)

Στρατιωτική θητεία. Μεταφορά προσώπου στους υποχρέους μειωμένης θητείας, ως μονίμου κατοίκου εξωτερικού. Ποιοι νοούνται μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού. Κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη κατά τα άρθρα 51-56 του ΑΚ. Ο μόνιμος δημόσιος υπάλληλος δεν αποκτά κατά κανόνα, αλλά μόνο κατ' εξαίρεση, κατοικία στον τόπο της υπηρεσίας του. Μή νόμιμα ανακλήθηκε η μεταφορά του αιτούντος στους υποχρέους μειωμένης θητείας, αφού δεν ερευνήθηκε αν ο αιτών ως τέκνο δημοσίου υπαλλήλου μπορούσε να έχει κατοικία στην αλλοδαπή. Αντίθετη μειοψηφία. Δεκτή η αίτηση ακύρωσης.

Αριθμός 3870/2002
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Δ΄

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 27 Μαρτίου 2001, με την εξής σύνθεση : Μ. Βροντάκης, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Δ΄ Τμήματος, Π. Κοτσώνης, Γ. Παπαγεωργίου, Σύμβουλος, Δ. Γρατσία, Ο. Ζύγουρα, Πάρεδροι. Γραμματέας η Α. Ζυγουρίτσα.

Για να δικάσει την από 28 Νοεμβρίου 2000 αίτηση:

του, κατοίκου Χαλανδρίου Αττικής (Κάδμου 16), ο οποίος παρέστη με τον δικηγόρο Φιλοποίμην Παναγόπουλο (Α.Μ. 14530), που τον διόρισε με πληρεξούσιο,

κατά του, ο οποίος παρέστη με τη Νίκη Μαριόλη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Με την αίτηση αυτή ο αιτών επιδιώκει να ακυρωθούν : 1) η υπ` αριθμ. Φ900/17970/20.11.2000 πράξη του Β΄ Στρατολογικού Γραφείου Αθηνών και 2) το από 20.11.2000 σημείωμα επανακατάταξης το οποίο εκδόθηκε από το Β΄ Στρατολογικό Γραφείο Αθηνών.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως της Εισηγήτριας, Παρέδρου Ο. Ζύγουρα.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον πληρεξούσιο του αιτούντος, ο οποίος ανέπτυξε και προφορικά τους προβαλλόμενους λόγους ακυρώσεως και ζήτησε να γίνει δεκτή η αίτηση και την αντιπρόσωπο του Υπουργού, η οποία ζήτησε την απόρριψή της.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου κ α ι

Α φ ο ύ μ ε λ έ τ η σ ε τ α σ χ ε τ ι κ ά έ γ γ ρ α φ α

Σ κ έ φ θ η κ κ ε κ α τ ά τ ο ν Ν ό μ ο

1. Επειδή δια της υπό κρίσιν αιτήσεως, δια την οποίαν κατεβλήθησαν τα κατά νόμον τέλη (διπλότυπον εισπράξεως Δ.Ο.Υ. Ενσήμων και Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών υπ` αριθμ. 1052920 έτους 2000) και το παράβολον (ειδικόν δελτίον παραβόλου υπ` αριθμ. 2289274 έτους 2000), ζητείται η ακύρωσις της Φ.900/17970/20.12.2000 πράξεως του Β΄ Στρατολογικού Γραφείου Πειραιώς, δια της οποίας ανεκλήθη η από 11.12.89 πράξις του ιδίου Στρατολογικού Γραφείου περί μεταφοράς του αιτούντος εις τους υποχρέους μειωμένης θητείας, ως μονίμου κατοίκου εξωτερικού (άρθρ. 9 παρ. 1 α 7 ν 1763/88) και του από 20.11.00 σημειώματος κατατάξεως του αιτούντος.

2. Επειδή απαραδέκτως πλήσσει το από 20.11.00 σημείωμα κατατάξεως του αιτούντος, το οποίον στερείται εκτελεστού χαρακτήρος, ως πράξις εκτελέσεως.

3. Επειδή δια του άρθρου 9 παρ. 1 α (7) του ν. 1763/88 (φ. 57 τ. Α`) προεβλέπετο η δυνατότης μεταφοράς εις τους υποχρέους μειωμένης θητείας, μεταξύ άλλων των μονίμων κατοίκων εξωτερικού, ως τοιούτων νοουμένων, κατά τους εις το άρθρο 2 του ιδίου νομοθετήματος ορισμούς, των στρατευσίμων, ήτοι των νομίμως εκτός στρατεύματος χωρίς να έχουν εκπληρώσει την στρατιωτικήν των θητείαν τελούντων υποχρέων εις στράτευσιν (άρθρ. 2 παρ. 1 ν. 1763/88), \\\\" που διαμένουν μόνιμα στο εξωτερικό τουλάχιστον από την 1η Ιανουαρίου του έτους κατά το οποίον άρχισαν να διανύουν το δέκατο πέμπτο έτος της ηλικίας τους\\\\". Δια την υπαγωγήν εις το εξαιρετικόν αυτό καθεστώς προεβλέπετο (άρθρ. 4 της Φ. 429.1/157340105/8/13.9.88 αποφάσεως του Υπουργού Εθνικής Αμύνης - φ. 675 τ. Β`) η υποβολή σχετικής αιτήσεως και δικαιολογητικών. Προβλέπεται δε ειδικώτερον (άρθρ. 4 παρ. 2 της ανωτέρω υπουργικής αποφάσεως), ότι : \\\\"δ. Η ιδιότητα του μόνιμου κάτοικου εξωτερικού προκύπτει από πιστοποίηση ή βεβαίωση της αρμόδιας Ελληνικής Προξενικής Αρχής στην οποία να βεβαιώνεται η μόνιμη εγκατάσταση στο εξωτερικό τουλάχιστον από την 1η Ιανουαρίου του χρόνου που οι ενδιαφερόμενοι διανύουν το 15ο έτος της ηλικίας τους\\\\". Το ανωτέρω νομοθετικόν καθεστώς ετροποποιήθη μεταγενεστέρως (άρθρ. 4 ν. 2510/97 - φ. 136 τ. Α`), ορισθέντος ότι ως μόνιμοι κάτοικοι εξωτερικού νοούνται : \\\\"όσοι γεννήθηκαν ή εγκαταστάθηκαν και άρχισαν να διαμένουν μόνιμα στο εξωτερικό πριν από την 1η Ιανουαρίου του έτους που άρχισαν να διανύουν το ενδέκατο έτος της ηλικίας τους και πληρούν και τις λοιπές προϋποθέσεις του άρθρου 7 του νόμου αυτού\\\\".

4. Επειδή εξ άλλου, εις τα άρθρα 51-54 ΑΚ ορίζεται ότι : \\\\"Άρθρο 51 Το πρόσωπο έχει κατοικία τον τόπο της κύριας και μόνιμης εγκατάστασής του. Κανένας δεν μπορεί να έχει συγχρόνως περισσότερες από μία κατοικίες. Για τις υποθέσεις που αναφέρονται στην άσκηση του επαγγέλματος λογίζεται ως ειδική κατοικία του προσώπου ο τόπος όπου ασκεί το επάγγελμά του.\\\\" \\\\"Άρθρο 52. Η κατοικία διατηρείται εωσότου αποκτηθεί νέα\\\\" \\\\"Άρθρο 53 Αν δεν μπορεί να αποδειχθεί η τελευταία κατοικία του προσώπου, ως κατοικία θεωρείται ο τόπος της διαμονής του\\\\" \\\\"Άρθρο 54. Αυτοί που έχουν διοριστεί σε ισόβια δημόσια υπηρεσία έχουν κατοικία τον τόπο όπου υπηρετούν.\\\\" Εις δε το άρθρο 56 ΑΚ ορίζεται, ότι : \\\\"Ο ανήλικος που τελεί υπό γονική μέριμνα έχει κατοικία την κατοικία των γονέων του ή του γονέα που ασκεί μόνος την γονική μέριμνα. Αν τη γονική μέριμνα ασκούν και οι δύο γονείς χωρίς να έχουν την ίδια κατοικία, ο ανήλικος έχει κατοικία την κατοικία του γονέα με τον οποίο συνήθως διαμένει \\\\". Κατά την έννοια των διατάξεων αυτών του Αστικού Κώδικος, κατοικίαν έχει κάποιος εις τον τόπον, ο οποίος είναι το κύριον και μόνιμον κέντρον των οικιακών και κοινωνικών αυτού σχέσεων και ενεργειών, προς θεμελίωσιν δε αυτού απαιτούνται δύο στοιχεία, ήτοι πρώτον πραγματική εγκατάστασις και δεύτερον η εγκατάστασις να γίνη επί σκοπώ μονιμότητος, δηλαδή η μέν οίκησις πρέπει να εμφανίη τελείαν εγκατάστασιν, η δε διάνοια να αποτελή την πρόθεσιν της σταθεράς και μόνιμου εγκαταστάσεως. Η θέλησις της συστάσεως κατοικίας ή μεταβολής αυτής προκύπτει προ πάντων εκ της δηλώσεως εις τα οικεία Δημαρχεία, ελλείψει δε ταύτης, δύναται να προκύπη εξ οιουδήποτε σαφούς και αναμφισβητήτου γεγονότος, εμφανίντος την πρόθεσιν της εν τινι τόπω κυρίας και μόνιμου εγκαταστάσεως, ως εκ της αγοράς ακινήτων εν τινι τόπω, της μακράς διαμονής εν αυτώ και της ασκήσεως επαγγέλματος. Οι δημόσιοι όμως υπάλληλοι, εκτός των εχόντων υπηρεσίαν ισόβιον (άρθρ. 54 Α.Κ.), οι οποίοι έχουν αναγκαίαν κατοικίαν τον τόπον υπηρεσίας αυτών, δεν έχουν νόμιμον κατοικίαν εκ του τόπου της υπηρεσίας αυτών, διότι ο Αστικός Κώδιξ δεν περιέχει διάταξιν περί της κατοικίας αυτών, πλην αν υπάρξουν έτερα τεκμήρια, εκ των οποίων να συνάνηται ότι ηννόησαν να κατοικήσουν εκεί όπου υπηρετούν. Προς μόρφωσιν δε της τοιαύτης κρίσεως δέον να λαμβάνηται υπ` όψιν το είδος της υπηρεσίας του δημοσίου υπαλλήλου, η πιθανή διάρκεια αυτής, η επίπλωσις και ο εν γένει εξοπλισμός ιδίας οικίας, η μεταφορά της οικογενείας και εν γένει πάν πρόσφορον κατά περίπτωσιν στοιχείον, δυνάμενον να φανερώση μόνιμον εγκατάστασιν, της μεταβάσεως του δημοσίου υπαλλήλου εις τον τόπον του διορισμού του, αποτελούσης στοιχείον, το οποίον όχι καθ` εαυτό, αλλά συνεκτιμώμενον μετά των λοιπών δύναται να πείση περί της εγκαταστάσεως του δημοσίου υπαλλήλου, μόνης της υπ` αυτού αναλήψεως υπηρεσίας εις κάποιον τόπον μη αρκούσης προς θεμελίωσιν εκουσίας κατοικίας (πρβλ Εφ. Πατρ. 264/1959, Νο Β 8, σελ. 816).

5. Επειδή εν προκειμένω, όπως προκύπτει εκ του φακέλλου της υποθέσεως, ο

Δ ι ά τ α ύ τ α

Δέχεται την αίτησιν.

Ακυρώνει την Φ.900/17970/20.11.2000 απόφασιν του Β` Στρατολογικού Γραφείου Αθηνών και

Αναπέμπει την υπόθεσιν εις την Διοίκησιν προς νέαν ητιολογημένην κρίσιν κατά τα εν των αιτιολογικώ.

Διατάσσει την απόδοσιν του παραβόλου.

Επιβάλλει εις βάρος του Δημοσίου την δικαστικὴν δαπάνην του αιτούντος εξ 760 ευρώ.

Η διάσκεψη ἐγένεσθην Αθήνα στις 5 Απριλίου 2001 και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 30ης Δεκεμβρίου 2002.

Ο Πρόεδρος του Δ` Τμήματος Η Γραμματέας

Μ. Βροντάκης Α. Ζυγουρίτσα

797/2001 ΣΤΕ (301777)

Α ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΝΟΜΟΣ/2001 (1)

Στράτευση. Αναβολή λόγω σπουδών. Ο καθορισμός του 27ου έτους της ηλικίας ως ανωτάτου ορίου προς ολοκλήρωση της φοίτησης δεν αντίκειται στις αρχές της ισότητας και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας.

Αριθμός 797/2001
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ Δ\`\`\`\`\`\`

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του στις 2 Νοεμβρίου 1999, με την εξής σύνθεση : Μ. Βροντάκης, Αντιπρόεδρος, Πρόεδρος του Δ\`\`\`\`\`\` Τμήματος, Φ. Αρναούτογλου, Ε. Δανδουλάκη, Σύμβουλοι, Θ. Αραβάνης, Η. Μάζος, Πάρεδροι. Γραμματέας η Α. Κολιοπούλου.

Για να δικάσει την από 27 Μαρτίου 1995 αίτηση :

του, κατοίκου Γλυφάδας Αττικής (οδός Αγ. Τριάδος αριθ. 9) και ήδη διαμένοντος εις Βουδαπέστην, ο οποίος δεν παρέστη, αλλά ο δικηγόρος που υπογράφει την αίτηση νομιμοποιήθηκε με συμβολαιογραφικό πληρεξούσιο,

κατά του Υπουργού....., ο οποίος παρέστη με τον Ανδρέα Χαρλαύτη, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Με την αίτηση αυτή ο αιτών επιδιώκει να ακυρωθούν : 1. η υπ\`\`\`\`\`\` αριθ. Φ.429.6/2692/Σχ.879/4-11-1994 απόφαση του Διευθυντού του Στρατολογικού Γραφείου Αεροπορίας Πατρών, 2. η υπ\`\`\`\`\`\` αριθ. Φ.426.36/ /408/260627/Σχ.207/16-2-1995 απόφαση της Διευθύνσεως Στρατολογικού/III του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης, καθώς και κάθε άλλη συναφή πράξη ή παράλειψη της Διοικήσεως.

Η εκδίκαση άρχισε με την ανάγνωση της εκθέσεως του Εισηγητή, Παρέδρου, Θ. Αραβάνη.

Κατόπιν το δικαστήριο άκουσε τον αντιπρόσωπο του Υπουργού, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της υπό κρίση αιτήσεως.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη σε αίθουσα του δικαστηρίου κ α ι

Α φ ο ύ μ ε λ έ τ η σ ε τ α σ χ ε τ ι κ ά έ γ γ ρ α φ α

Σ κ έ φ θ η κ ε κ α τ ά τ ο ν Ν ό μ ο

1. Επειδή, για την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως έχουν κατατεθεί τα νόμιμα τέλη και το παράβολο (6975212-3/195 διπλότυπα της Δ.Ο.Υ. Δικαστικών Εισπράξεων Αθηνών, 2633433, 6237047 γραμμάτια παραβόλου).
2. Επειδή, με την κρινόμενη αίτηση ζητείται η ακύρωση α) της αποφάσεως Φ.429.6/2692/Σ.879/4.11.1994 του Στρατολογικού Γραφείου Αεροπορίας Πατρών, με την οποία απερρίφθη αίτηση του αιτούντος περί χορηγήσεως αναβολής κατατάξεως λόγω σπουδών και β) της αποφάσεως Φ.429.36/408/260627/16.2.1995 της Διευθύνσεως Στρατολογικού/III του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης, με την οποία απερρίφθη προσφυγή του αιτούντος κατά της προηγούμενης πράξεως.
3. Επειδή, ο ν. 1763/88 με τίτλο "Στρατολογία των Ελλήνων" (Α' 57), . . . " στο άρθρο 2 παρ. 8 ορίζει ότι : "Για την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου αυτού : α) . . . ε) Η πρώτη Ιανουαρίου του έτους κατά το οποίο έγινε εγγραφή στα μητρώα αρρένων λογίζεται ημερομηνία γέννησης και αρχή του έτους, η δε 31η Δεκεμβρίου το τέλος του έτους", στο άρθ. 7 παρ. 1 περίπτ. α' [όπως η περίπτωση αυτή αντικαταστάθηκε με το άρθ. 20 παρ. 1 του ν. 2109/92 (Α' 205/29-12-1992)] ορίζει ότι αναβάλλεται η κατάταξη στις ένοπλες δυνάμεις : "Των στρατευσίμων που εγγράφονται προς φοίτηση σε σχολές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή σε ανώτερες σχολές του εσωτερικού, καθώς και σε ανώτερες ή ανώτατες σχολές του εξωτερικού που είναι κρατικές ή αναγνωρισμένες από τις αρμόδιες υπηρεσίες του κράτους στο οποίο λειτουργούν και χρησιμοποιούν κατά τη διδασκαλία διεθνώς γνωστή γλώσσα", στην δε παρ. 2 του αυτού άρθ. 7 (όπως η παρ. αυτή αντικαταστάθηκε με το άρθ. 20 παρ. 2 του ν. 2109/92) ορίζει ότι : "Η αναβολή κατάταξης λόγω σπουδών : α. διαρκεί μέχρι την 31η Δεκεμβρίου του έτους κατά το οποίο ο στρατεύσιμος συμπληρώνει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του αν φοιτά σε τεχνολογικό εκπαιδευτικό ίδρυμα ή σε ανώτερη σχολή και το εικοστό έβδομο αν φοιτά σε πανεπιστήμιο ή πολυτεχνείο του εσωτερικού ή σε ανώτατη σχολή του εξωτερικού και χορηγείται εφόσον η ελάχιστη προβλεπόμενη διάρκεια φοιτήσεως στην οικεία σχολή δεν υπερβαίνει αυτά τα όρια ηλικίας. β. ... γ. ...".
4. Επειδή, στην προκειμένη περίπτωση, από τα στοιχεία το φακέλλου προκύπτουν τα εξής : Ο αιτών, γεννηθείς την 5.6.1972, έτυχε εξαιρέσεως από τις προσκλήσεις για κατάταξη στις 7.5.1991, προκειμένου να μετάσχει στις εισαγωγικές εξετάσεις για την τριτοβάθμια εκπαίδευση (άρθ. 8 παρ. 1 περίπτ. στ. του ν. 1763/88, όπως ίσχυε αρχικά) και έπειτα στις 4.3.1993, ως σπουδαστής αναγνωρισμένου ωδείου (άρθ. 8 παρ. 1 περίπτ. στ. του ν. 1763/88, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθ. 20 παρ. 8 του ν. 2109/92). Ακολούθως, με την από 4.11.1994 αίτησή του προς το Στρατολογικό Γραφείο Αεροπορίας Πατρών ζήτησε την χορήγηση αναβολής κατατάξεως προκειμένου να πραγματοποιήσει σπουδές ιατρικής στο Πανεπιστήμιο SEMMELWEIS της Βουδαπέστης, στο οποίο είχε εγγραφεί το προηγούμενο έτος και όπου παρακολουθούσε ήδη το δεύτερο έτος του εξαετούς κύκλου σπουδών ιατρικής (βλ. την από 18.10.1994 βεβαίωση του ανωτέρω Πανεπιστημίου, η οποία ήταν συνημμένη στην αίτηση του

αιτούντος προς την Διοίκηση). Η αίτηση αυτή απερρίφθη με τις προσβαλλόμενες πράξεις, με την αιτιολογία ότι, σύμφωνα με την προσκομισθείσα βεβαίωση, ο εξαιτής κύκλος σπουδών ιατρικής στο Πανεπιστήμιο SEMMELWEIS επρόκειτο να ολοκληρωθεί το τέλος του 1999, ενώ ο αιτών, γεννηθείς το 1972, συμπλήρωνε το 27ο έτος της ηλικίας του στις 31.12.1998 και ότι, επομένως, δεν ήταν δυνατόν να ολοκληρώσει μέχρι την ημερομηνία αυτή τις αρξάμενες σπουδές ιατρικής στο ανωτέρω Πανεπιστήμιο.

5. Επειδή, ο ν. 2109/92, στο άρθρ. 20 παρ. 3 ορίζει ότι : \\\\"Οι σπουδαστές που μέχρι την ημερομηνία έναρξης της ισχύος του νόμου αυτού ζήτησαν ή τους χορηγήθηκε αναβολή κατάταξης με βάση τις διατάξεις που αντικαθίστανται με την προηγούμενη παράγραφο, διέπονται από τις ίδιες διατάξεις μέχρι τη λήξη ή τη διακοπή της αναβολής, εκτός αν ζητήσουν με αίτησή τους την υπαγωγή τους στις διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου\\\\\", στο δε άρθρ. 48 ορίζει ότι \\\\"Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως [29.12.1992], εκτός αν ορίζεται διαφορετικά στις κατ\\\\\" ιδίαν διατάξεις του\\\\\". Στην προκειμένη περίπτωση, ο αιτών είχε ήδη τύχει αναβολής κατατάξεως στις 4.3.1993, υπό την ισχύ του ν. 2109/92, η δε αίτηση επί της οποίας εξεδόθησαν οι προσβαλλόμενες πράξεις υπεβλήθη στις 4.11.1994, επίσης υπό το κράτος της ισχύος του τελευταίου νόμου. Επομένως, εφαρμοστέες εν προκειμένω είναι οι διατάξεις του ν. 1763/88, όπως ο νόμος αυτός ισχύει μετά την τροποποίησή του με τον ν. 2109/92, αβασίμως δε ο αιτών επικαλείται τις διατάξεις που ίσχυαν προ του ν. 2109/92.

6. Επειδή, ο νομοθέτης, κινούμενος μέσα στα πλαίσια της θεσπιζόμενης στο άρθρ. 4 παρ. 6 του Συντάγματος καθολικότητας της υποχρέωσης προς στράτευση, έχει ευρεία ευχέρεια να ορίσει, με βάση γενικά και αντικειμενικά κριτήρια, μεταξύ των άλλων, τους δικαιουμένους αναβολής κατατάξεως στο στράτευμα, καθώς και τους όρους και τις προϋποθέσεις χορηγήσεως της αναβολής (βλ. ΣΕ 2742/89, 7μ., 3815/79). Ο κατά τα ανωτέρω (άρθρ. 7 παρ. 1 περίπτ. α\\\\\" και παρ. 2 περίπτ. α? του ν. 1763/88, όπως ισχύει) καθορισμός του 27ου έτους της ηλικίας ως ανωτάτου ορίου προς ολοκλήρωση της φοιτήσεως των τυχόντων αναβολής κατατάξεως σε ανώτατες σχολές του εσωτερικού ή του εξωτερικού, γίνεται με τρόπο γενικό και απρόσωπο και με βάση αντικειμενικά κριτήρια, εν όψει των απαιτούμενων ετών φοιτήσεως σε ανώτατες σχολές, ευρίσκεται δε εντός των πλαισίων της ευχερείας που παρέχει το άρθρ. 4 παρ. 6 του Συντάγματος. Επομένως, οι διατάξεις αυτές δεν αντίκεινται στις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος, που κατοχυρώνουν, αντιστοίχως, την αρχή της ισότητας και την ελευθερία αναπτύξεως της προσωπικότητας, οι δε λόγοι με τους οποίους υποστηρίζονται τα αντίθετα πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμοι (βλ. ΣΕ 2742/89, 1273/88).

7. Επειδή, όπως ήδη αναφέρθηκε, η αίτηση του αιτούντος περι χορηγήσεως αναβολής κατατάξεως απερρίφθη με τις προσβαλλόμενες πράξεις, με την αιτιολογία ότι ο υπολειπόμενος χρόνος σπουδών του για την απόκτηση του πτυχίου ιατρικής υπερέβαινε το ανώτατο όριο ηλικίας των 27 ετών. Η αιτιολογία αυτή είναι νόμιμη και επαρκής, σύμφωνα με τα ήδη εκτεθέντα, ο δε λόγος περί αναιτιολογήτου είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.

8. Επειδή, προβάλλεται ότι η Διοίκηση υπερέβη εν προκειμένω τα άκρα όρια της διακριτικής ευχερείας της, διότι, εφ\\\\\" όσον ο αιτών ήθελε τύχει αναβολής μέχρι τις 31.12.1998, δηλαδή μέχρι την συμπλήρωση του 27ου έτους της ηλικίας του, θα μπορούσε να τύχει εξαιρέσεως επί ένα ή δύο δίμηνα ΕΣΣΟ επιπλέον, ώστε να περατώσει τις σπουδές του. Ο λόγος, όμως, αυτός είναι εν πάση περιπτώσει απορριπτέος ως μη ευρίσκων έρεισμα στον νόμο (πρβλ. Σ.Ε. 915/93), ενώ εξ άλλου η Διοίκηση δεν ενεργεί εν προκειμένω κατά διακριτική ευχέρεια αλλά κατά δεσμία

αρμοδιότητα.

9. Επειδή, επομένως, η κρινόμενη αίτηση πρέπει να απορριφθεί.

Διά ταύτα

Απορρίπτει την κρινόμενη αίτηση.

Διατάσσει την κατάπτωση του παραβόλου και

Επιβάλλει στον αιτούντα την δικαστική δαπάνη του Δημοσίου, εκ δέκα τεσσάρων χιλιάδων (14.000) δραχμών.

Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις 2 Νοεμβρίου 1999

Ο Πρόεδρος του Δ\...\ Τμήματος Η Γραμματέας

Μ. Βροντάκης Α. Κολιοπούλου

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση της 6ης Μαρτίου 2001.

Ο Πρόεδρος του Δ\...\ Τμήματος Η Γραμματέας του Δ\...\ Τμήματος

Μ. Βροντάκης Α. Τριάδη

977/2000 ΕΣ (ΟΛΟΜ) (295763)

ΔΔΙΚΗ/2001 (795), ΕΔΚΑ/2000 (839)

Αρχή ισότητας. Υποχρεώσεις που απορρέουν για τον κοινό νομοθέτη. Πότε είναι θεμιτή η απόκλιση από την αρχή αυτή. Η συνδρομή των λόγων απόκλισης ελέγχεται από τα δικαστήρια. Από τις υπερεθνικής ισχύος διατάξεις του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου επιβάλλεται η ομοιόμορφη μεταχείριση των δύο φύλων ως προς τις προϋποθέσεις του συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Η διάταξη του άρθρου 19 παρ. 1 του Ν. 2084/1992 εισάγει ανεπίτρεπτα ευμενέστερο καθεστώς ως προς τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης των γυναικών δημοσίων υπαλλήλων, αφού η προστασία της οικογένειας και των παιδιών, (όχι δε και της μητρότητας) στην οποία αποσκοπεί η διάταξη δεν δικαιολογεί τη διαφορετική μεταχείριση των δύο φύλων. Συνεπώς, οι διατάξεις που αφορούν στη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος της χήρας δημοσίου υπαλλήλου με άγαμα τέκνα επεκτείνονται και στους άνδρες δημοσίου υπαλλήλους που ανήκουν στην ίδια κατηγορία. Η ανωτέρω διάταξη εφαρμόζεται και για τους έχοντες 15ετή συντάξιμη υπηρεσία που κατά την έναρξη ισχύος του νόμου έχουν ήδη εξέλθει ή απομακρυνθεί της υπηρεσίας τους, έστω και απέκτησαν οικογένεια μετά την απομάκρυνσή τους. Αντίθετη η μειοψηφία. ΠΔ 1041/1979. Εφαρμόζεται και για τα μέλη ΔΕΠ των ΑΕΙ. Προϋποθέσεις και περιορισμοί στην προσμέτρηση της συντάξιμης υπηρεσίας. Ποιες υπηρεσίες είναι θεμελιωτικές του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, και ποιες προσμετρητές. Για τον υπολογισμό του ποσοστού του χρονοεπιδόματος δεν υπολογίζεται ο χρόνος της στρατιωτικής θητείας.

Ελ.Σ. 977/2000 (Ολομέλεια)

Πρόεδρος: ΑΠ. ΜΠΟΤΣΟΣ

Εισηγητής: Β. ΧΑΣΑΠΟΓΙΑΝΝΗΣ

Δικηγόροι: Πάνος Λαζαράτος, Αν. Καλόγιωργας, Αλ. Ροϊλός,

Ελ. Κατσιμπού.

Απόσπασμα :

II. Επειδή, με τη 1280/97 πράξη της 42ης Δ/νσης Γ.Λ.Κ. απορρίφθηκε αίτηση του ήδη αναιρεσιβλήτου, τέως τακτικού καθηγητή του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών (πρώην Α.Σ.Ο.Ε.Ε.), για κανονισμό σ\\\\\\\\\\\\\' αυτόν συντάξεως από ίδιο δικαίωμα, από της επομένης του θανάτου της συζύγου του (29.4.95), κατ\\\\\\\\\\\\\' εφαρμογή του άρθρου 19 παρ. 1 του Ν 2084/92 που αντικατέστησε το άρθρο 1 του Ν. 1976/91, ως χήρου (πατέρα) με άγαμα τέκνα που έχει συμπληρώσει 15ετή πλήρη πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, με την αιτιολογία ότι αυτός δεν πληροί τις προϋποθέσεις της περ. β\\\\\\\\\\\\\' της παρ. 1 του άρθρου 1 του Π.Δ. 1041/79, εφόσον δεν έχει συμπληρώσει 20ετή τουλάχιστον πλήρη πραγματική συντάξιμη υπηρεσία. Με την αναιρεσιβαλλόμενη 2232/97 απόφαση του II Τμήματος έγιναν ανελέγκτως δεκτά τα εξής: Οτι ο ήδη αναιρεσίβλητος γεννήθηκε το έτος 1933 και είναι χήρος σύζυγος της Γ.Τ., με την οποία είχε τελέσει νόμιμο γάμο στις 19.5.77. Οτι η ανωτέρω σύζυγός του πέθανε στις 28.4.95, αφήνοντας δύο άγαμα τέκνα που είχε αποκτήσει με τον αναιρεσίβλητο σύζυγό της, το Θ. που γεννήθηκε το έτος 1978 και το Χ.-Α. που γεννήθηκε το έτος 1984. Οτι αυτός έχει την ακόλουθη συντάξιμη υπηρεσία: α) από έτη 4-4-0, επειδή ήταν τακτικός καθηγητής στην Α.Σ.Ο.Ε.Ε. από 23.5.70 έως 23.9.74, οπότε και τέθηκε σε διαθεσιμότητα με την 81704/23.9.74 απόφαση του Υπ. Εθν. Παιδείας (ΦΕΚ -Γ\\\\\\\\\\\\\' 362/23.9.74). Οτι ο εν συνέχεια χρόνος της διαθεσιμότητάς του δεν αναγνωρίζεται ως συντάξιμη υπηρεσία (άρθρο 11 παρ. 6 Π.Δ. 1041/79), εφόσον αυτή οφείλεται σε πειθαρχικό παράπτωμα, για το οποίο επακολούθησε η οριστική απόλυση του από την υπηρεσία, β) από έτη 0-2-22, επειδή υπηρέτησε στο Υπ. Οικονομικών από 28.2.59 μέχρι 19.5.59, γ) από έτη 5-7-11, επειδή υπηρέτησε στο Υπ. Συντονισμού από 20.5.59 έως 28.12.59 ως συνεργάτης με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου και από 29.12.59 έως 30.12.64 ως υπάλληλος με σύμβαση δημοσίου δικαίου, δ) από έτη 5-4-22, επειδή απασχολήθηκε στο Κ.Ε.Π.Ε. από 1.1.65 μέχρι 22.5.70 και ε) στρατιωτική υπηρεσία από έτη 1-0-7 (από 13.10.57 έως 19.10.58). Με βάση τα ανωτέρω κρίθηκε με την απόφαση αυτή ότι ο ήδη αναιρεσίβλητος θεμελιώνει δικαίωμα συντάξεως από ίδιο δικαίωμα, ως χήρος πατέρας με άγαμα παιδιά που έχει συνολική συντάξιμη υπηρεσία από έτη 16-7-2 (από την οποία έτη 15-6-25 θεμελιωτική συνταξιοδοτικού δικαιώματος) και έτσι, κατά παραδοχή της από 1.4.97 εφέσεώς του, εξαφανίστηκε η ως άνω πράξη του Γ.Λ.Κ. και κανονίστηκε σ\\\\\\\\\\\\\' αυτόν μηνιαία σύνταξη ίση με τα 17/35 των 80% του μηνιαίου μισθού ενεργείας που ορίζεται κάθε φορά για το βαθμό τακτικού Καθηγητή Α.Ε.Ι., προσαυξημένου με το ανάλογο επίδομα χρόνου υπηρεσίας από 40% (8 πλήρεις διετίες X 5%) και ανερχόμενη στο ποσό των 65.280 δραχμών, πληρωτέα δε αναδρομικά από 29.4.95, δηλαδή από την επομένη του θανάτου της συζύγου του, από το Δημόσιο Ταμείο, μαζί με το ανάλογο ποσό της Α.Τ.Α, κατά τα ειδικότερα στην απόφαση αυτή οριζόμενα.

III. Επειδή το άρθρο 1 παρ. 1 περίπτ. α\\\\\\\\\\\\\' εδάφιο δεύτερο του Π.Δ. 1041/79 - Συνταξιοδοτικού Κώδικα (άρθρ. 1 παρ. 1 περ. α\\\\\\\\\\\\\' εδ. δεύτερο του Α.Ν.. 1854/51, όπως αντικαταστάθηκε με άρθρ. 5 παρ. 1 του Ν.Δ. 3768/57, με άρθρ. 6 παρ. 1 του Ν. 1813/88 και 1 παρ. 1 του Ν. 1976/91 και τελικώς με το άρθρο 19 παρ. 1 του Ν. 2084/92) ορίζει τα εξής: \\\\\\\\\\\\\'Ο τακτικός δημόσιος υπάλληλος, ο λαμβάνων κατά μήνα μισθόν εκ του Δημοσίου Ταμείου ή εξ άλλων ειδικών πόρων, δικαιούται εις ισόβιον σύνταξιν εκ του Δημοσίου Ταμείου: α) Εάν απομακρυνθή οπωσδήποτε της υπηρεσίας και έχη εικοσιπενταετή πλήρη πραγματική συντάξιμη υπηρεσίαν. Για τις μητέρες υπαλλήλους, οι οποίες έχουν προσληφθεί μέχρι και την 31η Δεκεμβρίου 1982 και είναι χήρες με άγαμα παιδιά ή

διαζευγμένες με άγαμα παιδιά ή άγαμες μητέρες με άγαμα παιδιά, καθώς και για γυναίκες που είναι έγγαμες, αρκεί η συμπλήρωση δεκαπενταετούς πλήρους πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1992 ...\\\\\\\\\\\\\\\\". Με τη νέα αυτή ρύθμιση του Ν. 2084/92 εισάγεται ευνοϊκότερη μεταχείριση των γυναικών υπαλλήλων (πολιτικών ή στρατιωτικών) που έχουν προσληφθεί μέχρι και την 31.12.82 και είναι χήρες ή διαζευγμένες ή άγαμες μητέρες, με άγαμα παιδιά, ή και απλώς έγγαμες γυναίκες (με ή χωρίς παιδιά), εφόσον αυτές θεμελιώνουν δικαίωμα απονομής συντάξεως με τη συμπλήρωση 15ετούς πλήρους πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας. Περαιτέρω, το ισχύον Σύνταγμα ορίζει στο μεν άρθρο 4 παρ. 1 και 2 ότι οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου και ότι οι Έλληνες και οι Ελληνίδες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις, στο δε άρθρο 116 παρ. 1 και 2 ότι διατάξεις υφιστάμενες που είναι αντίθετες προς το άρθρο 4 παρ. 2 εξακολουθούν να ισχύουν ώσπου να καταργηθούν με νόμο, το αργότερο έως την 31 η Δεκεμβρίου 1982 και ότι αποκλίσεις από τους ορισμούς της παρ. 2 του άρθρου 4 επιτρέπονται μόνο για σοβαρούς λόγους, στις περιπτώσεις που ορίζει ειδικά ο νόμος. Με βάση τις διατάξεις αυτές, που αποτελούν ειδικότερη έκφραση της γενικής αρχής της ισότητας στον τομέα της κοινωνικής θέσης και της νομικής αντιμετώπισης των δύο φύλων, δεν είναι επιτρεπτή η δημιουργία άνισων καταστάσεων και η διαφοροποίηση των επιμέρους δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των πολιτών λόγω της διαφοράς του φύλου, τόσο μεταξύ τους όσο και έναντι του Κράτους, αλλά αντίθετα επιβάλλεται η παροχή ίσων δυνατοτήτων και στα δύο φύλα για την ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους και την ελεύθερη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική ζωή του τόπου (άρθρο 5 παρ. 1 Συντ.). Τυχόν αποκλίσεις από την αρχή αυτή, δηλαδή ευμενείς ή δυσμενείς ρυθμίσεις αναλόγως του φύλου, είναι θεμιτές μόνο εφόσον προβλέπονται συγκεκριμένα από ειδική διάταξη τυπικού νόμου και δικαιολογούνται από σοβαρούς (αποχρώντες) λόγους που αναφέρονται σε δικαιώματα, παροχές κ.λπ. στις Ελληνίδες, κατ\\\\\\\\\\\\\\\\' εφαρμογή άλλης ειδικής συνταγματικής διάταξης (π.χ. άρθρο 21 παρ. 1 Συντ. για την προστασία της μητρότητας), ή σε καθαρώς βιολογικές διαφορές, που επιβάλλουν τη λήψη ιδιαίτερων μέτρων ή τη διάφορη μεταχείριση λόγω του αντικειμένου της ρυθμιζόμενης σχέσης. Οι προαναφερόμενες διατάξεις, που προβλέπουν την αρχή της ισότητας, απευθύνονται και δεσμεύουν και το νομοθέτη, ο οποίος κατά τη ρύθμιση ομοίων σχέσεων, καταστάσεων, πραγμάτων ή κατηγοριών προσώπων που τελούν κάτω από τις ίδιες ή παρόμοιες συνθήκες ή περιστάσεις, υποχρεούται να προβαίνει στην όμοια μεταχείριση αυτών, εκτός αν η διαφορετική μεταχείρισή τους επιβάλλεται από λόγους γενικότερου κοινωνικού ή δημόσιου συμφέροντος, η συνδρομή των οποίων υπόκειται στον έλεγχο των δικαστηρίων κατά το άρθρο 93 παρ. 4 του Συντ. (πρβλ. Ολομ. Ελ. Συν. 1273/96). Εξάλλου και από υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις (άρθρ. 28 παρ. 1 και 2 του Συντ. και 189 Συνθ. Ε.Ο.Κ., όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 60 της Συνθήκης του Μάαστριχ), όπως το άρθρο 119 της Συνθ Ε.Ο.Κ. και οι οδηγίες 76/207/Ε.Ο.Κ. της 9.2.76 και 79/7/Ε.Ο.Κ. της 19.12.78, επιβάλλεται στο νομοθέτη η ομοιόμορφη μεταχείριση των δύο φύλων ως προς τις προϋποθέσεις θεμελίωσης συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Ειδικότερα το άρθρο 119 της Συνθήκης Ε.Ο.Κ. επιβάλλει τη χορήγηση στους χήρους συντάξεως ή άλλης παροχής επιζώντος συζύγου με τις ίδιες προϋποθέσεις που ισχύουν για τις χήρες (βλ. απόφαση της 17.4.97 του Δ.Ε.Κ. στην υπόθεση C-147/95), ενώ η Οδηγία 76/207/Ε.Ο.Κ. καθιερώνει την ισότητα της μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών κατά την πρόσβαση στην απασχόληση, την επαγγελματική κατάρτιση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας και η οδηγία 79/7/Ε.Ο.Κ. (άρθρο 4 παρ. 1) θεσπίζει την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφάλισης, καθιστώντας ανίσχυρη και ανεφάρμοστη από 23.12.84 (άρθρο 8 παρ. 1 αυτής) κάθε αντίθετη διάταξη της εθνικής νομοθεσίας που προβλέπει αποκλίσεις από την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως στα θέματα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της. Τυχόν αποκλίσεις, δικαιολογούνται κατ\\\\\\\\\\\\\\\\' αυτήν για την προστασία της μητρότητας (άρθρο 4 παρ. 2) και κατά την οδηγία 76/207/ΕΟΚ αφορούν τη βρεφική ηλικία. Κατόπιν των ανωτέρω, οποιαδήποτε διαφοροποίηση, λόγω φύλου, σχετικά με τις προϋποθέσεις θεμελιώσεως

συνταξιοδοτικού δικαιώματος, και ειδικότερα κάθε ευνοϊκότερη μεταχείριση των γυναικών δημοσίων υπαλλήλων έναντι των ανδρών, που εισάγεται χωρίς να γίνεται επίκληση από την οικεία νομοθετική διάταξη ή τη σχετική εισηγητική έκθεση αποχρώντων λόγων ή λόγων γενικότερου κοινωνικού ή δημόσιου συμφέροντος, οι οποίοι να δικαιολογούν τη θέσπιση των ευμενέστερων διατάξεων για τη συνταξιοδότηση των γυναικών, είναι ανεπίτρεπτη, γιατί αντίκειται στην αρχή της ισότητας των δυο φύλων. Επομένως, η προαναφερόμενη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 19 του Ν. 2084/92, με την οποία εισάγεται ευμενέστερο καθεστώς ως προς τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης των γυναικών δημοσίων υπαλλήλων, πρέπει να τύχει εφαρμογής και για τους άνδρες δημοσίου υπαλλήλου και τούτο διότι οι λόγοι εισαγωγής του ευνοϊκού αυτού καθεστώτος, δηλαδή η προστασία της οικογένειας και των παιδιών σε περίπτωση χηρείας κ.λπ. (όχι δε και της μητρότητας, δοθέντος ότι η αναγραφή στην εν λόγω διάταξη της λέξεως "μητέρες" αντί για τη λέξη "γυναίκες", που αναγραφόταν στην αντικατασταθείσα απ' αυτήν προηγούμενη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 1976/91, δεν διαφοροποιεί ουσιαστικώς την έννοια της ως άνω διατάξεως, αφού και οι γυναίκες με άγαμα παιδιά είναι μητέρες, ενώ το άρθρο 19 παρ. 1 του Ν. 2084/92, που εισάγει το ως άνω ευνοϊκό καθεστώς ακόμα και για τις έγγαμες απλώς γυναίκες με ή χωρίς παιδιά, δεν προσδιορίζει - με σημαντικό περιορισμό αυτής - την ηλικία των παιδιών, ώστε να δικαιολογείται η μεταξύ ανδρών και γυναικών διάκριση για λόγους προστασίας της μητρότητας), δεν επιτρέπουν τη θέσπιση διαφορετικής μεταχείρισεως των δύο φύλων, εφόσον και οι δύο γονείς έχουν τις αυτές υποχρεώσεις στο πλαίσιο της ανατροφής των παιδιών και της ενότητας της οικογένειας. Κατά συνέπεια, οι προϋποθέσεις θεμελιώσεως συνταξιοδοτικού δικαιώματος ειδικότερα της χήρας δημοσίου υπαλλήλου με άγαμα τέκνα επεκτείνονται για λόγους ισότητας και υπέρ της κατηγορίας των χήρων ανδρών με άγαμα τέκνα. Με αυτά τα δεδομένα, δεν έσφαλε η 2232/97 απόφαση του ΙΙ Τμήματος, που κατέληξε στην ίδια κρίση (έστω και μνημονεύοντας από παραδρομή την προηγούμενη διάταξη του άρθρου 1 παρ. 1 του Ν. 1976/91 αντί της αντικαταστήσασας αυτήν ταυτόσημης διατάξεως του άρθρου 19 παρ. 1 του Ν. 2084/92), και είναι αβάσιμος ο περί του αντιθέτου δεύτερος λόγος της αναιρέσεως του Υπουργού Οικονομικών.

IV. Επειδή, σύμφωνα με τη γνώμη που επικράτησε στο Δικαστήριο, κατά την έννοια της προπαρατεθείσας διατάξεως του άρθρου 19 παρ. 1 του Ν. 2084/92, η οποία, δοθέντος και του σκοπού της προστασίας της οικογένειας στον οποίο αποβλέπει, αρκείται για τη θεμελίωση του δικαιώματος συντάξεως (και) των χήρων μητέρων με άγαμα παιδιά στη συμπλήρωση δεκαπενταετούς πλήρους πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1992, οι χήρες μητέρες (και για λόγους ισότητας και οι χήροι πατέρες) με άγαμα παιδιά αποκτούν το δικαίωμα αυτό έστω και αν η απομάκρυνση τους από την υπηρεσία έχει γίνει πριν από την έναρξη ισχύος (7.10.92) του Ν. 2084/92, ακόμα δε και σε χρονικό σημείο προγενέστερο της δημιουργίας της οικογένειάς τους, αφού και στην περίπτωση αυτή το μεν η συμπλήρωση της ως άνω 15ετίας έχει λάβει χώρα πριν από την 31.12.92, όπως απαιτεί η εν λόγω διάταξη, το δε ικανοποιείται ο αυτός ως άνω σκοπός. Υπέρ της απόψεως αυτής συνηγορεί και η διάταξη του άρθρου 19 παρ. 7 του ίδιου νόμου, με την οποία προβλέπεται ότι υπάλληλοι, πολιτικοί και στρατιωτικοί, που έχουν προσληφθεί μέχρι 31.12.92, εφόσον συμπληρώσουν 15ετή πραγματική συντάξιμη υπηρεσία, μπορούν να αποχωρήσουν με αίτησή τους από την υπηρεσία και να συνταξιοδοτηθούν με τη συμπλήρωση του 65ου έτους της ηλικίας τους και ότι σε περίπτωση που αυτοί μετά την έξοδό τους καταστούν ανίκανοι σε ποσοστό 67% και άνω ή αποβιώσουν πριν από τη συμπλήρωση του ορίου αυτού ηλικίας, η άσκηση του δικαιώματος συνταξιοδότησεως από τους ίδιους ή τις οικογένειές τους αρχίζει από την ημέρα που κατέστησαν ανίκανοι ή απεβίωσαν και σύμφωνα με ρητή πρόβλεψη της οποίας (διατάξεως) τα ανωτέρω έχουν εφαρμογή και για όσους έχουν ήδη εξέλθει της υπηρεσίας καθώς και για τις οικογένειες όσων από αυτούς έχουν πεθάνει. Τούτο, δηλαδή η απόκτηση συνταξιοδοτικού δικαιώματος και

από τους έχοντες 15ετή συντάξιμη υπηρεσία υπαλλήλους που κατά την έναρξη ισχύος του άνω νόμου έχουν ήδη εξέλθει της υπηρεσίας, ενόψει και του προαναφερθέντος σκοπού της διατάξεως του άρθρου 19 παρ. 1 του ίδιου νόμου, ισχύει και μάλιστα πολύ περισσότερο και για τους πριν από το χρονικό αυτό σημείο απομακρυνθέντες (συνεπεία πειθαρχικού παραπτώματος) από την υπηρεσία χήρους πατέρες με άγαμα παιδιά (όπως και ο αναιρεσίβλητος), δεδομένου ότι η απομάκρυνση αυτών δεν είναι εκούσια, αλλά έχει γίνει χωρίς τη θέλησή τους. Επομένως, κατά την επικρατήσασα γνώμη, η προσβαλλομένη, που εμμέσως αλλά σαφώς έκρινε ομοίως, ορθώς την ανωτέρω διάταξη ερμήνευσε και εφάρμοσε και είναι αβάσιμος ο τρίτος λόγος της αιτήσεως αναιρέσεως του Υπ. Οικονομικών, με τον οποίο υποστηρίζονται τα αντίθετα.

Κατά τη γνώμη όμως των Συμβούλων Μιχαήλ Δημητρόπουλου και Ιωάννη Καραβοκύρη, κατά πάγια αρχή του συνταξιοδοτικού δικαίου, οι προϋποθέσεις που απαιτούνται από την ισχύουσα νομοθεσία για τη θεμελίωση συνταξιοδοτικού δικαιώματος, αν δεν ορίζεται διαφορετικά από αυτήν (νομοθεσία), πρέπει να συντρέχουν σωρευτικώς στο πρόσωπο του ενδιαφερόμενου υπαλλήλου κατά το χρόνο της απομάκρυνσης (εξόδου) αυτού από την υπηρεσία. Κατά συνέπεια, εφόσον ο αναιρεσίβλητος, σύμφωνα με τα δεκτά γενόμενα από την πληττόμενη απόφαση του Τμήματος, δεν είχε αποκτήσει οικογένεια κατά το χρόνο της απομάκρυνσής του από την υπηρεσία (28.3.1975), αλλά τέλεσε τον ανωτέρω γάμο του στις 19.9.1977 και κατέστη χήρος (πατέρας με άγαμα παιδιά) μετά την ισχύ του άρθρου 19 παρ. 1 του Ν. 2084/1992 και δη στις 28.4.1995, που πέθανε η σύζυγός του, δεν δικαιούται σύνταξη, σύμφωνα με το άρθρο αυτό, το οποίο άλλωστε δεν περιέχει ρητή διάταξη που να χορηγεί, κατ'εξαιρέση, δικαίωμα σύνταξης και στις χήρες (και για λόγους ισότητας και στους χήρους) με άγαμα παιδιά που έχουν ήδη απομακρυνθεί από την υπηρεσία σε χρόνο προγενέστερο του ως άνω νόμου, κατά τον οποίο δεν είχαν δημιουργήσει οικογένεια. Για το λόγο αυτό, κατά τη γνώμη που δεν επικράτησε, ο ανωτέρω λόγος αναιρέσεως είναι βάσιμος και έπρεπε, κατά παραδοχή αυτού, να αναιρεθεί η προσβαλλομένη.

V. Επειδή, στο άρθρο 11 παρ. 1 εδ. α' και 2 του Π.Δ. 1041/79 ορίζεται ότι: "1. Αι υπό του παρόντος αναγνωριζόμεναι συντάξιμοι υπηρεσίαι των υπαγομένων εις τας περί πολιτικών συντάξεων διατάξεις αυτού διακρίνονται εις πραγματικές και πλασματικές τοιαύτας ... 2. Πραγματική συντάξιμος υπηρεσία, υπό την έννοιαν της προηγουμένης παραγράφου, είναι η πράγματι παρεχομένη υπό των διατελούντων υπό τους εις τα άρθρα 1, 2 και 3 του παρόντος όρους". Εξάλλου, στο άρθρο 12 του αυτού Π.Δ./τος ορίζονται κατά περίπτωση οι υπηρεσίες που λογίζονται ως συντάξιμες και προσμετρούνται στις ανωτέρω θεμελιωτικές του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, κατά το προαναφερόμενο άρθρο 11, υπηρεσίες, ενώ στο άρθρο 13 παρ. 1 του εν λόγω Π.Δ./τος ορίζεται ότι: "Αι εις το προηγούμενον άρθρον 12 υπηρεσίαι δεν δύνανται να λογισθούν ως συντάξιμοι προ της συμπληρώσεως πλήρους πενταετούς πραγματικής υπηρεσίας, πληρούσης τους όρους του άρθρου 11, εκτός των περιπτώσεων θανάτου εν τη τελευταία ταύτη υπηρεσία ή απολύσεως λόγω καταργήσεως θέσεως ή αναστολής των περι ισοβιότητος και μονιμότητος των υπαλλήλων Συνταγματικών διατάξεων ..". Περαιτέρω, το άρθρο 1 παρ. 6 του ανωτέρω Π.Δ./τος (άρθρ. 1 Ν.Δ. 874/71), στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 11 παρ. 2 αυτού, ορίζει ότι: "Οι επί συμβάσει αορίστου ή ωρισμένου χρόνου υπάλληλοι, οι μισθοδοτούμενοι εκ του Δημοσίου Ταμείου ή εξ άλλων ειδικών πόρων, αποκτούν δικαίωμα εις σύνταξιν υπό τους όρους της παρ. 1, εφ' όσον συνεπλήρωσαν πενταετή πλήρη συνεχή πραγματικήν υπηρεσίαν εν τη μη μονίμω θέσει των", ενώ κατά το άρθρο 2 περ. η' του ίδιου Π.Δ./τος, στο οποίο επίσης παραπέμπει το άρθρο 11 παρ. 2 αυτού, "Δικαίωμα εις σύνταξιν εκ του Δημοσίου Ταμείου έχουν, εάν συντρέχουν οι όροι των περ. α', στ' της παρ. 1 του άρθρου 1: α) ...β) ...η) Οι ανήκοντες εις το Κύριον και Ειδικόν Επιστημονικόν Προσωπικόν, το Διοικητικόν, το Βοηθητικόν Επιστημονικόν και το Βοηθητικόν Τεχνικόν Προσωπικόν του Κ.Ε.Π.Ε. και κατέχοντες νενομοθετημένες θέσεις, ως και οι κατά τας διατάξεις των άρθρων 1 και 9

του Β.Δ. 445/61 προσληφθέντες και υπηρετούντες Επιστημονικοί Συνεργάται επί Ειδικού Θέματος ... Ως συντάξιμος πραγματική υπηρεσία λογίζεται η υπηρεσία των ανωτέρω αα) παρά τω ΚΕ.Π.Ε. ...\\\\\\\\\\\\\\\\". Από το συνδυασμό των προπαρατεθεισών διατάξεων, οι οποίες εφαρμόζονται και επί των συντάξεων των μελών Δ.Ε.Π. των Α.Ε.Ι. αφού ως προς αυτά δεν υπάρχει ειδικότερη ρύθμιση, συνάγονται, πλην άλλων, και τα εξής: 1) Οτι εξ αυτών το άρθρο 11 αναφέρεται στη θεμελιωτική (συνταξιοδοτικού δικαιώματος) υπηρεσία των δημοσίων υπαλλήλων ή λειτουργών, το άρθρο 12 στην προσμετρούμενη συντάξιμη υπηρεσία αυτών, ενώ το άρθρο 13 καθορίζει τις προϋποθέσεις και περιορισμούς στην προσμέτρηση της συντάξιμης υπηρεσίας, ορίζοντας ότι για να θεωρηθούν συντάξιμες οι υπηρεσίες που αναφέρονται στο άρθρο 12 και να προσμετρηθούν αυτές στο συνολικό χρόνο των κατά το άρθρο 11 θεμελιωτικών του συνταξιοδοτικού δικαιώματος υπηρεσιών, απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο χρόνος αυτός, συνεχής ή διακεκομμένος, να μην είναι κατώτερος της πενταετίας. 2) Οτι από τις διατάξεις αυτές δεν προβλέπεται ότι ειδικώς ο καθηγητής Α.Ε.Ι. πρέπει να έχει με την ιδιότητα αυτή πραγματική υπηρεσία τουλάχιστον πέντε ετών για να μπορέσει να συναθροίσει και τις λοιπές (όχι απλώς προσμετρητέες, αλλά) πραγματικές και θεμελιωτικές υπηρεσίες του και 3) Οτι οι υπηρεσίες που αναφέρονται στις προπαρατιθέμενες διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 6 και του άρθρου 2 περ. η\\\\\\\\\\\\\\\\' του Π.Δ. 1041/79, στις οποίες (διατάξεις), εκτός άλλων, παραπέμπει το άρθρο 11 παρ. 2 του ίδιου Π.Δ/τος, είναι πραγματικές και θεμελιωτικές του δικαιώματος συντάξεως και όχι απλώς προσμετρητέες στο χρόνο των θεμελιωτικών υπηρεσιών, με συνέπεια να μην απαιτείται για τη συνάθροιση αυτών με τον τελευταίο αυτό χρόνο, ως απαραίτητη προϋπόθεση, όπως η διάρκεια του εν λόγω χρόνου είναι τουλάχιστον 5ετής. Με βάση τα ανωτέρω, εφόσον η αναιρεσιβαλλομένη, όπως απ\\\\\\\\\\\\\\\\' αυτήν συνάγεται, θεώρησε ως πραγματική και θεμελιωτική δικαιώματος συντάξεως τόσο την από έτη 5-7-11 υπηρεσία του αναιρεσιβλήτου στο Υπ. Συντονισμού (την οποία δέχθηκε ότι αυτός προσέφερε από 20.5.59 έως 28.12.59 με σύμβαση ιδιωτικού δικαίου ορισμένου χρόνου και από 29.12.59 έως 30.12.64 με σύμβαση δημοσίου δικαίου) όσο και την από έτη 5-4-22 υπηρεσία αυτού στο ΚΕ.Π.Ε. (την οποία δέχθηκε ότι αυτός προσέφερε από 1.1.65 μέχρι 22.5.70), κατ\\\\\\\\\\\\\\\\' άρθρ. 1 παρ. 6 και 2 περ. η\\\\\\\\\\\\\\\\' σε συνδυασμό με άρθρ. 11 παρ. 2 του Π.Δ. 1041/79, ορθώς στη συνέχεια συνάθροισε τις υπηρεσίες αυτές με την από έτη 4-6-22 συνολική υπόλοιπη θεμελιωτική υπηρεσία του (από έτη 4-4-0 ως καθηγητή στην Α.Σ.Ο.- Ε.Ε. και από έτη 0-2-22 ως υπαλλήλου στο Υπουργείο Οικονομικών), έστω και αν η τελευταία αυτή υπηρεσία είναι μικρότερη της πενταετίας και τέλος νομίμως προσμέτρησε στην από έτη 15-6-25 συνολική (και οπωσδήποτε μείζονα της πενταετίας) θεμελιωτική υπηρεσία του την από έτη 1-0-7 στρατιωτική υπηρεσία αυτού, που είναι προσμετρητέα σύμφωνα με το άρθρο 12 περίπτ. στ\\\\\\\\\\\\\\\\' σε συνδυασμό με το άρθρο 13 παρ. 1 του Π.Δ. 1041/9. Συνακολούθως είναι αβάσιμος ο πρώτος λόγος της αναιρέσεως του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, με τον οποίο προβάλλεται εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή από την πληττόμενη απόφαση των ως άνω διατάξεων. Κατά τη γνώμη, όμως, των αναφερόμενων και στην προηγούμενη σκέψη δύο Συμβούλων, ο λόγος αυτός αναιρέσεως είναι βάσιμος και έπρεπε να γίνει δεκτός, εφόσον ο αναιρεσιβλήτος δεν συμπληρώνει τον από το άρθρο 1 παρ. 1 περ. α\\\\\\\\\\\\\\\\' εδ. δεύτερο απαιτούμενο για τη συνταξιοδότησή του, ως χήρου με άγαμα παιδιά, συνολικό χρόνο 15 ετών πλήρους πραγματικής συντάξιμης υπηρεσίας, αφού οι λοιπές αναφερόμενες στην προσβαλλομένη προϋπηρεσίες του (στο Υπ. Συντονισμού έτη 5-7-11, στο ΚΕ.Π.Ε έτη 5-4-22 και στρατιωτική θητεία έτη 1-0-7) δεν μπορούν να λογισθούν ως συντάξιμες και να προσμετρηθούν στον ανωτέρω από έτη 4-6-22 συνολικό χρόνο των θεμελιωτικών του συνταξιοδοτικού του δικαιώματος υπηρεσιών, επειδή αυτός υπολείπεται της πενταετίας.

VI. Επειδή, με τον τρίτο λόγο της αιτήσεως αναιρέσεως του Γενικού Επιτρόπου Επικρατείας υποστηρίζεται ότι, κατά παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας, το δικάσαν Τμήμα δέχθηκε, χωρίς να αιτιολογήσει την κρίση του, ότι το χρονικό διάστημα από 20.5.59 μέχρι 28.12.59, κατά το οποίο ο αναιρεσιβλήτος υπηρέτησε στο τότε Υπουργείο Συντονισμού,

και αποτελεί ηθική μείωση αυτών. \\\\'Αποψη μειοψηφίας για τις ανωτέρω προϋποθέσεις. Δεν στοιχειοθετείται πειθαρχικό παράπτωμα. Παράνομη η επιβληθείσα ποινή.

Ανάλυση ΣτΕ 867/1988 (ολ.)

Εισηγητής: Σ. Νικολάου.

Επειδή η υπόθεση εισάγεται προς συζήτηση ενώπιον της ολομελείας του ικαστηρίου, μετά την παραπομπή της σ\\\\\' αυτήν με την υπ\\\\\' αριθ. 1647/1987 απόφαση του Γ\\\\\' Τμήματος, ... και προς επίλυση του μείζονος σπουδαιότητας ζητήματος της συνταγματικότητας ή μη των διατάξεων του άρθρου 65 του ν.δ. 1400/1973.

Επειδή, στο άρθρο 65 του ν.δ. 1400/1973 (ΦΕΚ 114), όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 7 του ν.δ. 145/1974 (ΦΕΚ 325), ορίζεται ότι: \\\\'1. Οι μόνιμοι εν ενεργεία αξιωματικοί δεν δύνανται να συνάψουν γάμον άνευ ειδικής χορηγουμένης δι\\\\\' αποφάσεως του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων, κατά τας διατάξεις του παρόντος άρθρου. 2. Δια την χορήγησιν αδείας γάμου πρέπει να συντρέχουν αι ακόλουθοι προϋποθέσεις: α) Ο αιτών την άδειαν

αξιωματικός πρέπει να άγει τουλάχιστον το 26ον έτος της ηλικίας του. β) Η μέλλουσα σύζυγος να είναι ελληνίς το γένος. γ) Η μέλλουσα σύζυγος και η οικογένεια αυτής να είναι ανεπιλήπτου ηθικής, γνωσμένων εθνικών φρονημάτων και κοινωνικής θέσεως αναλόγου προς την του αξιωματικού. 3. ... 4. ... 5. Δι\\\\\' αποφάσεως του Αρχηγού Ενόπλων Δυνάμεων καθορίζονται τα απαιτούμενα δικαιολογητικά προς πιστοποίησιν της συνδρομής των δια του παρόντος άρθρου τιθεμένων προϋποθέσεων\\\\\'". Με τις διατάξεις αυτές, καθιερώνονται, ειδικώς, για τη σύναψη γάμου από μόνιμο εν ενεργεία αξιωματικό των ενόπλων δυνάμεων, αφ\\\\\' ενός μεν οι τυπικές προϋποθέσεις της συμπληρώσεως του 26ου έτους της ηλικίας από τον ενδιαφερόμενο αξιωματικό και της ιδιότητας της μέλλουσας συζύγου του ως ελληνίδας το γένος, αφ\\\\\' ετέρου δε οι ουσιαστικές προϋποθέσεις της ανεπιλήπτου ηθικής της μέλλουσας συζύγου και της οικογένειάς της, των εθνικών φρονημάτων της και της ανάλογης κοινωνικής της θέσεως. Επί πλέον απαιτείται η λήψη προηγούμενης αδείας, χορηγουμένης μετά από σχετική αίτηση του ενδιαφερομένου αξιωματικού και τη διαπίστωση της συνδρομής των παραπάνω τυπικών και ουσιαστικών προϋποθέσεων, βάσει δικαιολογητικών τα οποία καθορίζονται ειδικότερα με κανονιστική απόφαση του Αρχηγού των Ενόπλων Δυνάμεων.

Επειδή, στο άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, ορίζεται ότι: \\\\'1. Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας\\\\\'", στο δε άρθρο 4 παρ. 1 και 2 ότι: \\\\'1. Οι έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου. 2. Οι έλληνες και οι ελληνίδες έχουν \\\\'ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις\\\\\'". Περαιτέρω, στο άρθρο 5 παρ. 1 και 2 διαλαμβάνεται ότι: \\\\'1. Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφ\\\\\' όσον δεν προσβάλλει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη. 2. \\\\'Όλοι όσοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής, της τιμής και της ελευθερίας τους, χωρίς διάκριση εθνικότητας, φυλής, γλώσσας και θρησκευτικών ή πολιτικών πεποιθήσεων. Εξαιρέσεις επιτρέπονται στις περιπτώσεις που προβλέπει το διεθνές δίκαιο\\\\\'". Τέλος, στο μεν άρθρο 9 παρ. 1, προβλέπεται ότι \\\\'η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη\\\\\'", στο δε άρθρο 21 παρ. 1 ότι: \\\\'1. Η οικογένεια, ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του έθνους, καθώς και ο γάμος, η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του κράτους\\\\\'". Εξ άλλου, στο άρθρο 12 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης περί των δικαιωμάτων του ανθρώπου, η οποία κυρώθηκε με το ν.δ. /1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α\\\\\' και η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος, υπερισχύει έναντι πίσης αντίθετης διατάξεως εσωτερικού νόμου, ορίζεται ότι: \\\\'\\\\\'Αμα τη συμπληρώσει ηλικίας γάμου, ο ανήρ και η γυνή έχουν το δικαίωμα να συνέρχονται εις γάμον και ιδρύωσιν οικογένειαν, συμφώνως προς τους διέποντας το δικαίωμα τούτο εθνικούς νόμους\\\\\'".

Επειδή, από τις παραπάνω παρατεθείσες διατάξεις του ισχύοντος Συντάγματος, προκύπτει ότι τούτο αναγνωρίζει τον άνθρωπο ως υπέρτατη αξία, χάριν της οποίας υφίσταται και οργανώνεται η έννομη τάξη και θεσπίζει τα επί μέρους ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα για τη διασφάλιση της επί ίσοις ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας του καθενός και τη απόλαυση των εννόμων αγαθών που αντιστοιχούν στο περιεχόμενο των δικαιωμάτων αυτών. Ως εκ τούτου, ο κοινός νομοθέτης δεν μπορεί, κατά τη ρύθμιση των όρων ασκήσεως των δικαιωμάτων τούτων, να θεσπίσει γενικώς ή για ορισμένες κατηγορίες πολιτών, διατάξεις οι οποίες αποδυναμώνουν κατ\\\\\' ουσία τα εν λόγω δικαιώματα ή προβλέπουν προϋποθέσεις και τύπους και για την άσκησή τους, που συνεπάγονται τη μείωση της

προσωπικότητας του υποκειμένου τους. Ειδικότερα, για το θεσμό του γάμου, νοουμένου ως αβιάστως συναπτομένου ηθικού και πνευματικού δεσμού μεταξύ προσώπων αντιθέτου φύλου προς πραγμάτωση κοινού βίου και επομένως αποτελούντος βασικό στοιχείο της αναπτύξεως της προσωπικότητας εκάστου αφ'εαυτού ενός και της οργάνωσης της κοινωνικής ζωής αφ'εαυτού ετέρου, για τον οποίο το Σύνταγμα ρητώς καθιερώνει υποχρέωση του κράτους προς λήψη μέτρων για την προστασία του, καθώς και της οικογενείας που δημιουργείται από αυτόν, επιτρέπεται μεν στον κοινό νομοθέτη να θεσπίσει γενικούς και αντικειμενικούς όρους και προϋποθέσεις για τη σύναψή του ή να καθορίσει τον τύπο της τελεσεώς του σε συνάρτηση, κατά την κρίση του, και προς τις θρησκευτικές πεποιθήσεις των ερχομένων σε γάμου κοινωνία, δεν είναι όμως συνταγματικά ανεκτή η από το νόμο επιβολή όρων συνεπαγομένων κοινωνικές, οικονομικές, φυλετικές κλπ. διακρίσεις ή υποχρεώσεις λήψεως προηγούμενης διοικητικής αδειάς για την τέλεσή του. Ακόμα και αν πρόκειται για πρόσωπα τα οποία βρίσκονται εκουσίως σε ιδιαίτερη σχέση εξουσιάσεως προς το κράτος, όπως οι στρατιωτικοί υπάλληλοι, ο κοινός νομοθέτης μπορεί να προβλέψει ως υποχρεωτική την προηγούμενη γνωστοποίηση του μέλλοντος να τελεστεί γάμου ή την υποβολή σχετικής δηλώσεως του στρατιωτικού προς την προϊσταμένη αρχή, περιοριζόμενη στη διαπίστωση της συνδρομής των ενικών τυπικών όρων τελεσεως του γάμου κατά τον αστικό κώδικα, δεν είναι όμως συνταγματικά επιτρεπτό να προβλέπει πρόσθετες ουσιαστικές και τυπικές προϋποθέσεις και να θεσπίσει κριτήρια συνδεόμενα προς το πρόσωπο ενός των μελλονύμφων και δη αναγόμενα σε διαφορετικό όριο ηλικίας, στην ιθαγένεια ή το γένος του, στο θρήσκευμα, την ηθική ή πνευματική του υπόσταση, την κοινωνική του θέση ή την οικονομική του κατάσταση. Επί πλέον, ανεξάρτητα από το ότι η έγγαμη κατάσταση του στρατιωτικού υπαλλήλου, δεν μπορεί να επηρεάσει καθ'ολού οιονδήποτε τρόπο την εκπλήρωση των εκ της ιδιότητάς του αυτής και της εμπειστημένης σ'αυτόν υπηρεσίας απορρεουσών υποχρεώσεων, ούτε να επιφέρει οποιαδήποτε διαφοροποίηση ως προς την έκταση και τον τρόπο εκπληρώσεως των υποχρεώσεων αυτών, σε σχέση με τους μη εγγάμους συναδέλφους του, ο κοινός νομοθέτης δεν μπορεί να εξαρτήσει τη σύναψη γάμου από την προηγούμενη λήψη ειδικής διοικητικής αδειάς, συνδεομένης προς έλεγχο ή εκτίμηση των παραπάνω μη θεμιτών προσθέτων ουσιαστικών και τυπικών προϋποθέσεων. Η επιβολή του καθεστώτος της προηγούμενης διοικητικής αδειάς με την παραπάνω έννοια και η θέσπιση τέτοιων ειδικών κριτηρίων και προϋποθέσεων, με τις οποίες περιορίζεται έστω και έμμεσα το δικαίωμα της ελεύθερης και αβίαστης επιλογής του προσώπου μετά του οποίου ο στρατιωτικός επιθυμεί να συνάψει γάμο, καθώς και η ανάθεση του ελέγχου της συνδρομής αυτών από την προϊσταμένη του ενδιαφερομένου αρχή η οποία χορηγεί την σχετική άδεια, συνιστά ουσιαστική αποδυνάμωση του δικαιώματος συνάψεως γάμου και έντονη επέμβαση στην ιδιωτική ζωή του στρατιωτικού υπαλλήλου, έτσι δε αποτελεί ηθική μείωση του ίδιου και της μέλλουσας συζύγου του καθώς και προσβολή της προσωπικότητάς τους, που δεν συμβιβάζονται προς τις παραπάνω μνημονευθείσες συνταγματικές διατάξεις και προς τις αρχές του δημοκρατικού πολιτεύματος, εφ'όσον συμφώνως προς αυτό, δεν νοείται η ύπαρξη ιδιαίτερων κοινωνικών τάξεων, ούτε επιτρέπονται διακρίσεις μεταξύ των ελλήνων βάσει της κοινωνικής τους θέσεως, των φρονημάτων ή της περιουσίας τους ή άλλων υποκειμενικών λόγων οι οποίοι θα εμπόδιζαν τη σύναψη γάμου με στρατιωτικό υπάλληλο. Μια τέτοια επέμβαση του νομοθέτη είναι, εξ άλλου, αντίθετη και προς το διαληφθέν άρθρο 12 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως περί των δικαιωμάτων του ανθρώπου, δεδομένου ότι το άρθρο αυτό, παραπέμπτον στου εθνικούς νόμους για τη ρύθμιση του δικαιώματος συνάψεως γάμου μεταξύ ενηλίκων, αναφέρεται σε γενικούς κανόνες που θεσπίζουν κωλύματα ή θετικές προϋποθέσεις για τη σύναψη εγκύρου γάμου και δεν επιτρέπει την εξάρτηση της ασκήσεως του εν λόγω δικαιώματος από την προηγούμενη ουσιαστική κρίση διοικητικής αρχής, καθισταμένης αρμοδίας προς χορήγηση σχετικής αδειάς μετά από στάθμιση ηθικών, κοινωνικών ή οικονομικών κριτηρίων, ξένων προς την κατ'εξουσίαν αρχήν νομική ικανότητα, την κατάσταση της υγείας και την ελεύθερη και εν συνειδήσει διαμορφούμενη βούληση των μελλονύμφων, είτε υπό τη μορφή της θεωρήσεως του τελουμένου χωρίς τις προϋποθέσεις αυτές γάμου ως ακύρου, είτε υπό τη μορφή της θεσπίσεως υπό της οικείας εθνικής νομοθεσίας άλλων επιζημιών συνεπειών σε βάρος των κατά παράβαση των σχετικών ορών τελούντων γάμο προσώπων. Αν και, κατά τη γνώμη πέντε εκ των μετά ψήφου μελών του δικαστηρίου, προκειμένου περί μονίμων στρατιωτικών εν ενεργεία που βρίσκονται εκουσίως σε ιδιαίτερη σχέση εξουσιάσεως προς το κράτος και ως εκ της φύσεως της υπηρεσίας τους τελούν υπό ειδικές συνθήκες εκπαιδεύσεως, διαβίσεως και εκπληρώσεως των καθηκόντων τους, είναι επιτρεπτή η από τον κοινό νομοθέτη πρόβλεψη ειδικού (ηυξημένου) ορίου ηλικίας, εφ'όσον αυτό δεν υπερβαίνει ένα εύλογο μέτρο, ώστε να αποδυναμώνεται ουσιαστικά το δικαίωμα των στρατιωτικών προς τέλεση γάμου. Εξ άλλου, κατά τη γνώμη ενός μετά ψήφου μελών του δικαστηρίου, εν όψει της παραπάνω ιδιαίτερης σχέσεως και των υποχρεώσεων του

δικαστηρίου και

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφθηκε κατά τον Νόμο

1. Επειδή για την άσκηση της κρινομένης αιτήσεως δεν απαιτείται κατά νόμον (άρθρο 28 παρ. 4 ν. 2579/1998, φ. 31) η καταβολή τελών και παραβόλου.

2. Επειδή με την αίτηση αυτή ζητείται η ακύρωση α) της Φ.429.39/16/341316/Σ.715/29.6.1998 αποφάσεως του Υπουργού Εθνικής Αμύνης, με την οποία ο Γεώργιος Κλιάμπας του Παύλου υπήχθη στις διατάξεις του ν. 2510/1997 περί αντιρρησιών συνειδήσεως και, κατ'ακολουθίαν τούτου, διετέθη στο αιτούν νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου για την εκπλήρωση εναλλακτικής πολιτικής κοινωνικής υπηρεσίας διάρκειας 36 μηνών, και β) του 9049/20.7.1998 εγγράφου του 2ου Τμήματος του Στρατολογικού Γραφείου Σερρών, με το οποίο γνωστοποιήθηκε στον Γεώργιο Κλιάμπα το περιεχόμενο της ανωτέρω υπουργικής αποφάσεως και εκλήθη ο εν λόγω να παρουσιασθεί στο αιτούν νομικό πρόσωπο για την εκπλήρωση της εναλλακτικής υπηρεσίας.

3. Επειδή, από τις ανωτέρω διατάξεις, το έγγραφο του Στρατολογικού Γραφείου Σερρών στερείται εκτελεστότητας, παραδεκτώς δε προσβάλλεται με την κρινομένη αίτηση μόνο η απόφαση του Υπουργού Εθνικής Αμύνης, με την οποία ο Γεώργιος Κλιάμπας, υπαχθείς στις διατάξεις του ν. 2510/1997 περί αντιρρησιών συνειδήσεως, τοποθετήθηκε στο αιτούν νομικό πρόσωπο για εκπλήρωση εναλλακτικής πολιτικής - κοινωνικής - υπηρεσίας.

4. Επειδή, στην δίκη παρεμβαίνει με πρόδηλο έννομο συμφέρον ο ανωτέρω Γεώργιος Κλιάμπας. Αντιθέτως, η παρέμβαση του σωματείου με την επωνυμία "Ελληνική Λνωση για τα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη" είναι απορριπτέα ως άνευ εννόμου συμφέροντος ασκουμένη, διότι το εν λόγω σωματείο δεν επικαλείται και δεν αποδεικνύει ούτε ότι ο συγκεκριμένος αντιρρησίας συνειδήσεως αποτελεί μέλος του, ούτε ότι το ίδιο (το παρεμβαίνον σωματείο) ή κάποιο από τα μέλη του υφίστανται βλάβη από την τυχόν ακύρωση της συγκεκριμένης προσβληθείσης πράξεως (βλ. Σ.Ε. 5380/1995, 1928/1986), ενώ δεν αρκεί για την θεμελίωση εννόμου συμφέροντος του σωματείου αυτού το, προβαλλόμενο με το δικόγραφο της παρεμβάσεως, ενδιαφέρον του για την αποτροπή της - κατά παραδοχήν, τυχόν, λόγου ακυρώσεως - κηρύξεως ως αντισυνταγματικών των διατάξεων περί εναλλακτικής πολιτικής - κοινωνικής θητείας (πρβλ. Σ.Ε. 2805/1984 Ολομ., 1928/1986, 5380/1995). άλλωστε, οι σκοποί του ανωτέρω σωματείου, όπως περιγράφονται στο καταστατικό του, δεν αναφέρονται ειδικώς στην προστασία συγκεκριμένης κατηγορίας πολιτών (των αντιρρησιών συνειδήσεως, εν προκειμένω), αλλά γενικώς στην πρόσπιση και στην μέριμνα για την κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, μεταξύ των οποίων, όμως, περιλαμβάνονται και άλλα δικαιώματα (ισότητα έναντι της στρατιωτικής υποχρεώσεως, μη διάκριση λόγω θρησκευτικών ή ιδεολογικών πεποιθήσεων), υπέρ των οποίων μάχεται, με συγκεκριμένους λόγους ακυρώσεως, η κρινομένη αίτηση.

5. Επειδή, ο ν. 2510/1997 (φ. 136), στο κεφάλαιο Γ' (άρθρα 18-24), ρυθμίζει τα σχετικά με την άοπλη θητεία και την εναλλακτική πολιτική - κοινωνική υπηρεσία των αντιρρησιών συνειδήσεως. Ειδικότερα, το άρθρο 18, μεταξύ άλλων, προβλέπει ότι "όσοι επικαλούνται τις θρησκευτικές ή ιδεολογικές τους πεποιθήσεις, προκειμένου να μην εκπληρώσουν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις για λόγους συνείδησης, μπορούν να αναγνωρίζονται ως αντιρρησίες συνείδησης, σύμφωνα με τις διατάξεις των επόμενων άρθρων" (παρ. 1), καλούνται δε "να προσφέρουν είτε άοπλη θητεία είτε εναλλακτική κοινωνική - πολιτική υπηρεσία . . ." (παρ. 3).

Περαιτέρω, το άρθρο 19 του ίδιου νόμου ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι "οι αναγνωριζόμενοι ως αντιρρησίες συνείδησης υποχρεούνται να εκπληρώσουν άοπλη θητεία ή πολιτική υπηρεσία ίση με εκείνη που θα εκπλήρωναν αν υπηρετούσαν ενόπλιως, προσηυξημένη κατά δώδεκα (12) μήνες για τους υποχρέους άοπλης θητείας και κατά δεκαοκτώ (18) μήνες για τους υποχρέους πολιτικής υπηρεσίας" (παρ. 1), ότι "η εναλλακτική πολιτική - κοινωνική υπηρεσία εκπληρώνεται σε υπηρεσίες φορέων του δημόσιου τομέα . . . και συνίσταται στην παροχή υπηρεσιών κοινής ωφελείας σε περιοχές εκτός των Νομών Αττικής, Θεσσαλονίκης, γέννησης, καταγωγής ή διαμονής των ενδιαφερομένων καθώς και εκτός των μεγάλης πληθυσμιακής πυκνότητας αστικών κέντρων . . ." (παρ. 4) και ότι "το Σεπτέμβριο κάθε έτους το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας προσκαλεί τους φορείς της παραγράφου 4 του άρθρου αυτού να δηλώσουν αν επιθυμούν να απασχολήσουν κατά το επόμενο έτος άτομα που δικαιούνται να εκπληρώσουν εναλλακτική υπηρεσία καθώς και τα καθήκοντα που θα ασκούν . . ." (παρ. 5). Τέλος, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 20 του εν λόγω νόμου, "η υπαγωγή των αντιρρησιών συνείδησης στις διατάξεις του νόμου αυτού και η κατά περίπτωση διάθεσή τους στους φορείς του δημόσιου τομέα για εναλλακτική υπηρεσία ή η κατάταξή τους στις ένοπλες δυνάμεις για άοπλη θητεία γίνεται με απόφαση του Υπουργού Εθνικής Άμυνας, ύστερα από γνωμοδότηση ειδικής επιτροπής . . ." Κατά την έννοια της

προπαρατεθείσης διατάξεως της παραγράφου 5 του άρθρου 19 του ν. 2510/1997, δεν είναι νόμιμη η τοποθέτηση προσώπων υποχρέων εναλλακτικής πολιτικής -κοινωνικής υπηρεσίας σε υπηρεσίες φορέων του δημόσιου τομέα, εφ'όσον οι φορείς αυτοί δεν έχουν προηγουμένως δηλώσει, κατόπιν σχετικής προσκλήσεως του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης, αν επιθυμούν να απασχολήσουν άτομα της κατηγορίας αυτής, καθώς και τα καθήκοντα που θα ασκούν τα άτομα αυτά. Εξ άλλου, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που προέρχονται από μετατροπή ιδρύματος συσταθέντος υπέρ κοινωφελούς σκοπού δυνάμει διαθήκης ή δωρεάς καλύπτονται, ως προς τον ορισθέντα από τον διαθέτη ή δωρητή τρόπο διοικήσεως και λειτουργίας τους, από τις προστατευτικές ρυθμίσεις του άρθρου 109 παρ. 1 του Συντάγματος (βλ. Σ.Ε. 1310/1983 επταμ.). Εν όψει δε τούτου, στα πλαίσια της ανωτέρω ρυθμίσεως του άρθρου 19 παρ. 5 του ν. 2510/1997, τα εν λόγω νομικά πρόσωπα, ως φορείς του δημόσιου τομέα, δικαιούνται, κατά μείζονα λόγον, να μην αποδέχονται την τοποθέτηση αντιρρησιών συνειδήσεως σε υπηρεσίες τους, εάν τα όργανα που τα διοικούν, κατά τους όρους της διαθήκης ή της δωρεάς, δεν έχουν προηγουμένως εκδηλώσει, ως προς το ζήτημα τούτο, την θετική βούλησή τους κατά την διαδικασία που καθορίζει η ανωτέρω διάταξη.

6. Επειδή, εν προκειμένω, δυνάμει της από 31.1.1925 δημοσίας διαθήκης του Ιατρού Κλεομένου Οικονόμου και της 27787/29.12.1930 πράξεως του Συμβολαιογράφου Αιγίου Χρίστου Κεφαλοπούλου συνειδήθη κοινωφελές ίδρυμα, το οποίο, με το π.δ. 280/1984 (φ. 106) μετετράπη σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου με την επωνυμία "Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων Αιγίου, Κλεομένους Οικονόμου Ιατρού" και ακολούθως, με το π.δ. 259/1996 (φ. 190), μετονομάσθηκε σε "Κέντρο Αποθεραπείας και Φυσικής Αποκατάστασης, Κλεομένου Οικονόμου Ιατρού". Ο σκοπός του νομικού αυτού προσώπου συνίσταται, δυνάμει του τελευταίου τούτου π.δ/τος, στην παροχή υπηρεσιών (και ιδίως υπηρεσιών αποθεραπείας και φυσικής αποκαταστάσεως) σε άτομα με ειδικές ανάγκες, το διοικητικό δε συμβούλιο αυτού αποτελείται, τόσον κατά τους ορισμούς της ανωτέρω διαθήκης και της επακολουθησάσης συμβολαιογραφικής πράξεως όσον και κατά το προμνησθέν π.δ. 280/1984, από τον Μητροπολίτη Καλαβρύτων και Αιγιαλείας (ως Πρόεδρο), τον Ειρηνοδίκη Αιγίου και τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου του Νοσοκομείου Αιγίου. Εξ άλλου, από τα στοιχεία του φακέλλου προκύπτει ότι το Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμύνης, με το Φ.429.39./1/ 342346/Σ.823/23.9.1997 έγγραφό του, απευθυνόμενο προς όλα τα Υπουργεία, τα εκάλεσε να του γνωστοποιήσουν, συμπληρώνοντας σχετικούς πίνακες, τον αριθμό διατιθεμένων θέσεων, τις ειδικότητες, τα αντικείμενα απασχολήσεως και τις περιοχές στις οποίες είναι δυνατόν να απασχοληθούν αντιρρησίες συνειδήσεως. Σε απάντησή του προς το έγγραφο αυτό, το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας, με το ΔΥ3α/2002/18.11.1997 έγγραφό του, διεβίβασε στο Γενικό Επιτελείο Εθνικής Αμύνης σχετικούς πίνακες, στους οποίους, μεταξύ άλλων φορέων, εμφανίζεται και το αιτούν νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, ως δυνάμενο να απασχολήσει τρεις αντιρρησίες συνειδήσεως, επακολούθησε δε η έκδοση της προσβαλλομένης υπουργικής αποφάσεως, με την οποία διετέθη στο αιτούν νομικό πρόσωπο, για εκπλήρωση εναλλακτικής πολιτικής - κοινωνικής υπηρεσίας, ο παρεμβαινών Γεώργιος Κλιάμπας. όμως, από κανένα στοιχείο του φακέλλου δεν προκύπτει ότι το αιτούν νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, ως φορέας που δύναται κατά νόμον απασχολήσει αντιρρησίες συνειδήσεως για εναλλακτική πολιτική - κοινωνική υπηρεσία, εκλήθη να δηλώσει, ούτε ότι εδήλωσε πράγματι (και δη κατόπιν αποφάσεως του ως άνω διοικητικού συμβουλίου που είχε ορισθεί από τις συστατικές του ιδρύματος πράξεις), αν επιθυμεί την τοποθέτηση σε υπηρεσίες του αντιρρησιών συνειδήσεως. Εν όψει τούτων και σύμφωνα με όσα έχουν εκτεθεί στην προηγούμενη σκέψη ως προς την έννοια των άρθρων 19 παρ. 5 του ν. 2510/1997 και 109 παρ. 1 του Συντάγματος, η προσβαλλομένη υπουργική απόφαση είναι, όπως βασίμως προβάλλεται, μη νόμιμη και ακυρωτέα, παρέλκει δε, κατόπιν τούτου, ως αλυσιτελής η έρευνα των λοιπών προβαλλομένων λόγων ακυρώσεως. Ειδικότερα, εφ'όσον, κατόπιν των ανωτέρω, δεν εδημιουργείτο για το αιτούν νομικό πρόσωπο, δυνάμει του άρθρου 19 παρ. 5 του ν. 2510/1997, η υποχρέωση να δεχθεί την τοποθέτηση σε υπηρεσίες του αντιρρησιών συνειδήσεως, αλυσιτελώς προβάλλεται με την κρινομένη αίτηση ότι η θέσπιση, με τα άρθρα 18 και επ. του εν λόγω νόμου, της εναλλακτικής πολιτικής - κοινωνικής υπηρεσίας, καθ'εαυτήν, αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 1, 6, 7 και 13 παρ. 1 περ. β' του Συντάγματος.

7. Επειδή, εν όψει όλων των προεκτεθέντων, πρέπει να γίνει δεκτή η κρινομένη αίτηση και να ακυρωθεί η προσβαλλομένη υπουργική απόφαση, να απορριφθούν δε οι ασκηθείσες παρεμβάσεις.

Δ ι ά τ α ύ τ α

Δέχεται την κρινομένη αίτηση.

Ακυρώνει την Φ.429.39/16/341316/Σ.715/29.6.1998 απόφαση του Υπουργού Εθνικής

Αμύνης.

Απορρίπτει τις παρεμβάσεις του Γεωργίου Κλιάμπα και του σωματείου με την επωνυμία "Ελληνική Ένωση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και του Πολίτη" και Επιβάλλει στο Δημόσιο και στους ανωτέρω παρεμβαίνοντες την υποχρέωση να καταβάλουν, συμμετρως, στο αιτούν νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, ως δικαστική δαπάνη, το ποσό των διακοσίων εξήντα χιλιάδων (260.000) δραχμών.
Η διάσκεψη έγινε στην Αθήνα στις

Η Προεδρεύουσα Σύμβουλος Η Γραμματέας

Αθ. Τσαμπάση Α. Κολιοπούλου

και η απόφαση δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στις 13 Φεβρουαρίου 2001.

Ο Πρόεδρος του Δ Τμήματος Η Γραμματέας του Δ Τμήματος

Μ. Βροντάκης Α. Τριάδη

ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

Έντέλλεται προς κάθε δικαστικό επιμελητή να εκτελέσει όταν του το ζητήσουν την παραπάνω απόφαση, τους Εισαγγελείς να ενεργήσουν κατά την αρμοδιότητά τους και τους Διοικητές και τα άλλα όργανα της Δημόσιας Δύναμης να βοηθήσουν όταν τους ζητηθεί.
Η εντολή πιστοποιείται με την σύνταξη και την υπογραφή του παρόντος.
Αθήνα,

Ο Πρόεδρος του Δ Τμήματος Η Γραμματέας του Δ Τμήματος

ΣΤΕ 3601/1990 (Τμ. Δ Τμήματος) - ΝΟΒ/1991 (450)

Απαλλαγή θρησκευτικού λειτουργού μάρτυρα Ιεχωβά στη Λάρισα

Περίληψη

Θρησκευτική ελευθερία. Θρησκευτικοί λειτουργοί. Απαλλαγή των θρησκευτικών λειτουργών από την υποχρέωση στράτευσής τους. Απόλυση των θρησκευτικών λειτουργών που ήδη υπηρετούν. Θρησκευτικοί λειτουργοί μαρτύρων του Ιεχωβά. Αρχή της ισότητας. Ακυρώνεται η άρνηση της διοίκησης να δεχθεί αίτηση για απαλλαγή θρησκευτικού λειτουργού των μαρτύρων του Ιεχωβά.

Ανάλυση ΣΤΕ 3601/1990 (Τμ. Δ Τμήματος)

Αριθ. 3601/1990 Τμ. Δ Τμήματος

Πρόεδρος ο κ Μ. ΜΟΥΖΟΥΡΑΚΗΣ, αντιπρόεδρος

Εισηγητής ο κ Ν. ΡΟΖΟΣ, πάρεδρος

Δικηγόροι οι κ κ. Ν. Φραγκάκης, Η. Παπαδόπουλος, πάρ. της Διοικήσεως

Επειδή, με την αίτηση αυτή ο αιτών, θρησκευτικός λειτουργός της Κεντρικής Εκκλησίας των χριστιανών μαρτύρων του Ιεχωβά και καταταγείς στις ένοπλες δυνάμεις..., ζητά παραδεκτώς την ακύρωση της... αποφάσεως του Διευθυντή Στρατολογικού του ΓΕΕΘΑ. Με αυτήν απερρίφθη η... προσφυγή του κατά της... αποφάσεως του Διευθυντή του Στρατολογικού Γραφείου Λαρίσης, με την οποία είχε... απορριφθεί αίτησή του να απαλλαγεί της στρατεύσεως λόγω της ανωτέρω θρησκευτικής του ιδιότητας.

Επειδή, το άρθρο 6 παρ. 1 του ν. 1763/88 (Α Τμήματος 57), η ισχύς του οποίου άρχισε, κατά το άρθρο 33 αυτού, έξι μήνες μετά από τη δημοσίευση του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ορίζει ότι "απαλλάσσονται από την υποχρέωση στράτευσης και εφ' όσον υπηρετούν απολύονται: α)... β)... γ) οι στρατεύσιμοι που είναι θρησκευτικοί λειτουργοί, μοναχοί ή δόκιμοι μοναχοί γνωστής θρησκείας, εφ' όσον το επιθυμούν δ)...". Κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, από την έναρξη ισχύος του ν. 1763/88 οι θρησκευτικοί λειτουργοί, οι μοναχοί ή οι δόκιμοι μοναχοί γνωστής θρησκείας, μπορούν να μην στρατευθούν, εάν το επιθυμούν, σε περίπτωση δε κατά την οποία είχαν ήδη στρατευθεί, μπορούν να ζητήσουν την απόλυσή τους. Εξ άλλου, το δόγμα των μαρτύρων

του Ιεχωβά, πληροί τις προϋποθέσεις της κατά το άρθρο 13 του Συντάγματος γνωστής θρησκείας (ΣΤΕ 2106/ 1975, Ολομ 3533/1986).

Επειδή, εν προκειμένω, από τα στοιχεία του φακέλου προκύπτουν τα εξής: Ο αιτών διορίστηκε θρησκευτικός λειτουργός της Κεντρικής Εκκλησίας των χριστιανών μαρτύρων του Ιεχωβά την 6η Ιουλίου 1987. Σχετικό περί αυτού έγγραφο της εν λόγω Εκκλησίας... απεστάλη τόσο προς τη Νομαρχία Ανατολικής όσο και προς τη Νομαρχία Δυτικής Αττικής, οι οποίες με [...] έγγραφά τους, το διεβίβασαν περαιτέρω προς τους ληξιάρχους και τους Ο.Τ.Α. της περιφέρειάς τους. Εν συνεχεία ο αιτών κατετάγη στις, ένοπλες δυνάμεις... και μετά την έναρξη ισχύος του ν. 1763/1988 ζήτησε από το Στρατολ. Γραφείο Λάρισας, συνυποβάλλων τα ανωτέρω νομαρχιακά έγγραφα [...] να υπαχθεί στην αναφερομένη στην προηγούμενη σκέψη διάταξη του άρθρου 6 παρ. 1 περ. γ\'' του ανωτέρω νόμου, δηλαδή να απολυθεί. Το αίτημά του αυτό απερρίφθη με την... απόφαση του Διευθυντή του Στρατολογικού Γραφείου με την αιτιολογία ότι από τα υποβληθέντα δικαιολογητικά δεν προέκυπτε ότι ήταν θρησκευτικός λειτουργός γνωστής θρησκείας. Ο αιτών προσέφυγε κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον της Διευθύνσεως Στρατολογικού του Γενικού Επιτελείου Εθνικής Αμύνης, συνυποβάλλων εκτός από τα προαναφερόμενα έγγραφα και δηλώσεις τελέσεως θρησκευτικών γάμων τους οποίους είχε ιερολογήσει και που είχαν καταχωρηθεί στα αρμόδια ληξιαρχεία. Και η προσφυγή του όμως αυτή απερρίφθη με την προσβαλλομένη πράξη με την αυτή αιτιολογία, η οποία δεν είναι νόμιμη κατά τα αναφερόμενα στην προηγούμενη σκέψη. Για το λόγο επομένως αυτό, ο οποίος βασίμως προβάλλεται με την υπό κρίση αίτηση πρέπει αυτή να γίνει δεκτή και η προσβαλλομένη πράξη να ακυρωθεί.

ΣΤΕ 1802/1986 (Τμ Γ'), ΤοΣ 1987, σ. 341, ΑΡΜ/1987 (614)

Υπόθεση δυσμενούς μετάθεσης σημεναγού, αντισυνταγματικότητα άδειας δημοσίευσης

Περίληψη

Στρατιωτικοί υπάλληλοι. Δικαίωμα ελεύθερης εκδήλωσης σκέψεως και γνώμης. Επιβολή γενικών και ειδικών περιορισμών. Περίπτωση προηγούμενης άδειας προϊσταμένης ή άλλης αρχής. Διατάξεις Κανονισμού Πειθαρχίας Ελληνικής αεροπορίας.

Ανάλυση ΣΤΕ 1802/1986

ΣΤΕ 1802/1986

Εισηγητής: Γ. Γραϊγός.

Κατ\'' άρθρ. 14 παρ. 1 Συν/τος και 10 ν.δ. 53/74 (Σύμβαση της Ρώμης περί των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών), θεσπίζεται το δικαίωμα της ελευθέρας εκδηλώσεως της σκέψεως και της γνώμης, η διάταξις δε αυτή έχει εφαρμογήν και επί των στρατιωτικών υπαλλήλων, εν σχέσει δε προς την άσκησιν του δικαιώματος τούτου παρά των δημοσίων υπαλλήλων και ειδικώτερον των στρατιωτικών, είναι δεκτοί όχι μόνον οι γενικοί περιορισμοί τους οποίους ο νόμος επιβάλλει εις πάντα πολίτην, αλλά επί πλέον και οι ειδικότεροι περιορισμοί οι οποίοι δικαιολογούνται εκ της φύσεως της υπαλληλικής σχέσεως και των υποχρεώσεων αι οποίαι εξ αυτής απορρέουν, προκειμένου δε περί των στρατιωτικών υπαλλήλων και εκ του ειδικού καθεστώτος πειθαρχίας το οποίον δεν δύνανται να θεσπισθούν, εφ\'' όσον δι\'' αυτών αναιρείται, εις την ουσίαν, το ατομικόν τούτο δικαίωμα και η αναγνωριζομένη, γενικώς, έκτασις εφαρμογής του, τοιούτον ανεπίτρεπτον περιορισμόν συνιστά η εξάρτησις της ασκήσεως του δικαιώματος τούτου υπό των δημοσίων υπαλλήλων, εν οίς και οι στρατιωτικοί, εν προηγούμενης άδειας της προϊσταμένης ή άλλης αρχής, κατ\'' ακολουθίαν, αι διατάξεις των άρθρων 7 παρ. 1β και 9 παρ. 2γ 4 του Καν. Πειθαρχίας της Ελληνικής Αεροπορίας, προβλέπουσαι, αντιστοίχως, ότι απαγορεύεται εις τους στρατιωτικούς να προβαίνουν εις δηλώσεως εις τον τύπον ή να δημοσιεύουν οτιδήποτε εν αυτώ άνευ άδειας του Υπ. Εθν. Αμύνης και ότι συνιστά πειθαρχικόν παράπτωμα η άνευ εγκρίσεως της υπηρεσίας δια του τύπου ή ετέρου μέσου δημοσίευσις οιασδήποτε γνώμης, αντίκεινται εις το άρθρ. 14 παρ. 1 Συν/τος.

Βιβλιογραφία

- Αλιβιζάτος Κ. Νίκος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , Ι. Η Αρχή του πολιτικού ελέγχου , Αθήνα – Κομοτηνή , Σάκκουλας , 1987 .
- Αλιβιζάτος Κ. Νίκος , Η Συνταγματική Θέση των ενόπλων δυνάμεων , ΙΙ. Δικαιώματα και υποχρεώσεις των στρατιωτικών , Αθήνα – Κομοτηνή , Σάκκουλας , 1992 .
- Βελγερή Φ. , Οι περιορισμοί των δικαιωμάτων του ανθρώπου , Αθήνα – Κομοτηνή , Α. Σάκκουλας , 1982 .
- Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας , Γενική Συνταγματική Θεωρία , Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου , Τόμος Α΄ , Αθήνα – Κομοτηνή , Αντ. Ν. Σάκκουλας , 2004 .
- Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας , Οργάνωση και Λειτουργία του Κράτους , Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου Τόμος Β΄ , Γ΄ Έκδοση , Αθήνα , 2004 .
- Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα , 1996 , Ένοπλες Δυνάμεις .
- Ματιάτος Χρ. «Να αποκατασταθεί η διαφάνεια στα θέματα εθνικής άμυνας , όπως ισχύει σε κάθε δημοκρατική χώρα , «Οικονομικός Ταχυδρόμος» , 24.4.1986 .
- Μαυριάς Γ. Κώστας , Συνταγματικό Δίκαιο , Τρίτη έκδοση , Αθήνα – Κομοτηνή , Σάκκουλας , 2004 .
- Παντελή Αντ. , Συνταγματικά κείμενα , Ελληνικά και ξένα , Αθήνα - Κομοτηνή , 1981 .
- Παυλόπουλος Πρ. , Η συνταγματική κατοχύρωση της αιτήσεως ακυρώσεως , Μία σύγχρονη άποψη του κράτους δικαίου , Αθήνα – Κομοτηνή , Σάκκουλας , 1982 .
- Χρυσόγονος , Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα , Αθήνα – Κομοτηνή , Σάκκουλας , 2002 .